ADA UNİVERSİTETİ

TƏHSİL MƏKTƏBİ

TƏHSİLİN TƏŞKİLİ VƏ İDARƏ EDİLMƏSİ İXTİSASININ

MAGİSTR DƏRƏCƏSİ ÜZRƏ TƏLƏBƏLƏRİN QİSMƏN

DƏRƏCƏLƏNDİRİLMƏSİ ÜÇÜN

LAYİHƏ ƏSASLI TƏDQİQAT TƏQDİM EDİLDİ

"GÜRCÜSTANIN KVEMO KARTLİ BÖLGƏSİNDƏ PEŞƏ TƏHSİLİNİN TƏKMİLLƏŞDİRİLMƏSİ: PROBLEMLƏR VƏ HƏLL YOLLARI"

Aygün Göyüşova, Liaman Bairamova, Nurida Valieva

Bakı, Azərbaycan
© 2025

HƏQİQİLİK BƏYANATI

Biz ADA-nın plagiat siyasəti ilə tanış olduq və təsdiq edirik ki, "Gürcüstanın Kvemo Kartli bölgəsində Peşə Təhsilinin təkmilləşdirilməsi: Problemlər və həll yolları" adlı bu məqalənin məzmunu bizim öz işimizdir və heç bir təsdiq olunmamış əsəri ehtiva etmir.

İmza:____

İmza:____

İmza:____

Tarix:______________________________

Layihə Əsaslı Tədqiqatın Təsdiq Forması

Tələbə Adı/ Soyadı: Aygün Göyüşova

Tələbənin ID nömrəsi: P000018633

Proqramın adı: MAEM (Təhsilin Təşkili və İdarə edilməsi üzrə Magistr)

Tələbə Adı/ Soyadı: Liaman Bairamova (Karakova)

Tələbənin ID nömrəsi: P000019446

Proqramın adı: MAEM (Təhsilin Təşkili və İdarə edilməsi üzrə Magistr)

Tələbə Adı/ Soyadı: Nurida Valieva

Tələbənin ID nömrəsi: P000018726

Proqramın adı: MAEM (Təhsilin Təşkili və İdarə edilməsi üzrə Magistr)

Akademik istiqamətin seçilməsi:

Tədqiqat istiqaməti   Peşəkar istiqamət

Şərhlər:

Kurs Müəllimi: Dr. Rza Məmmədov

Elmi Rəhbər: Dr. Aynur Ağazadə

Təhsil Məktəbinin dekanı: Dr. Ülviyyə Mikayılova

Xülasə

Bu layihə əsaslı tədqiqat Gürcüstanın Kvemo Kartli bölgəsində təhsil alan yuxarı sinif şagirdlərinin peşə təhsilinə münasibətini, marağın aşağı olmasının səbəblərini və bu sahəyə marağın artırılması üçün zəruri ehtiyacları müəyyənləşdirməyi qarşısına məqsəd qoyur. Tədqiqatda keyfiyyət yönümlü metodologiyanın fenomenoloji yanaşması tətbiq edilmişdir.

Araşdırma Kvemo Kartlidə yerləşən üç ictimai məktəbdə həyata keçirilmiş, sadə təsadüfi seçim üsulu ilə 15 yuxarı sinif şagirdi ilə yarı-strukturlaşdırılmış müsahibələr aparılmışdır. Məlumat toplama aləti kimi 10 sualdan ibarət yarı-strukturlaşdırılmış müsahibə vərəqindən istifadə olunmuşdur.

Tədqiqat nəticələri göstərir ki, şagirdlər arasında peşə təhsilinə maraq ümumilikdə aşağı səviyyədədir. Bu vəziyyətin başlıca səbəbləri sırasında peşə təhsili və mövcud ixtisaslar barədə yetərli məlumatın olmaması, ailə və cəmiyyətin ali təhsilə üstünlük verməsi, peşə təhsilinin sosial dəyərinin aşağı qiymətləndirilməsi, qəbul prosedurlarının və gələcək karyera imkanlarının qeyri-müəyyənliyi qeyd olunur. Nəticədə, şagirdlər peşə təhsilini əsas seçimdən çox alternativ bir çıxış yolu kimi qəbul edirlər.

Araşdırma eyni zamanda vurğulayır ki, peşə təhsilinə marağın artırılması üçün genişmiqyaslı maarifləndirmə tədbirləri, müasir və cəlbedici tədris mühiti, əmək bazarının tələblərinə uyğun yeni ixtisasların yaradılması və valideynləri də əhatə edən informasiya təşəbbüsləri mühüm rol oynaya bilər. Şagirdlər daha çox vizual, interaktiv və praktik təqdimatlara məruz qaldıqda bu sahəyə maraqları əhəmiyyətli dərəcədə artır.

Son nəticə olaraq, tədqiqat həm problemin əsas səbəblərini, həm də onun aradan qaldırılması üçün tətbiq oluna biləcək praktiki yanaşmaları təqdim edərək peşə təhsilinə münasibətin dəyişdirilməsinə töhfə verməyi hədəfləyir.

Təşəkkürlər

Elmi rəhbərimiz Dr. Aynur Ağazadəyə layihə əsaslı tədqiqat işimizdə komandamıza rəhbərlik etmək üçün sərf etdiyi vaxtla yanaşı, hərtərəfli dəstəyə görə təşəkkür edirik. Biz tədqiqatımızı onun faydalı və öyrədici rəyi ilə inkişaf etdirdik və onun elmi rəhbərliyi ilə tədqiqat zamanı qarşılaşdığımız problemlərimizi həll etdik. Dr. Rza Məmmədovun tədqiqat işimiz zamanı olan əməyi də danılmazdır. Layihə əsaslı tədqiqatı bizə öyrətdiyi və suallarımıza hər zaman aydın, dolğun, izahlı şəkildə cavab verdiyi üçün ona təşəkkür edirik.

Gürcüstanın Kvemo Kartli regionundakı üç dövlət məktəbindən olan iştirakçılarımıza, xüsusən də tədqiqatımızda sevərək iştirak edən məktəblilərə minnətdarlığımızı bildiririk. Onların cavabları layihə əsaslı tədqiqat işimizi araşdırmaqda və təhlil aparmaqda bizim üçün çox faydalı oldu. Tədqiqat zamanı məktəblilərin səmimiyyəti çox yüksək qiymətləndirildi.

Nəhayət, ailəmizin dəstəyini qeyd etməsək onlara qarşı haqsızlıq etmiş olarıq. Onların bizə olan dəstəyi və inamı bütün proses boyu bizim üçün həm yaxşı motivasiya, həm də müsbət əhval-ruhiyyə yaratmağa kömək etdi.

Mündəricat

I FƏSİL **10**

GİRİŞ **10**

Problemin ifadəsi **12**

Layihənin məqsədi **13**

Layihənin tədqiqat sualı **13**

Layihənin aktuallığı **14**

Layihənin əhəmiyyəti **15**

Layihənin məhdudiyyətləri **16**

II FƏSİL **17**

ƏDƏBİYYAT İCMALI **17**

III FƏSİL **24**

METODOLOGİYA **24**

Layihənin dizaynı **16**

Tədqiqat sahəsi 25

Nümunə ölçüsü və seçmə strategiyası 25

Məlumat toplama prosesi 25

Məlumatların təhlili 26

Validlik və Etibarlılıq 27

Layihənin etik mülahizələri 28

IV FƏSİL 30

Pilot Tətbiqetmə 30

TAPINTILAR 30

V FƏSİL 46

NƏTİCƏ VƏ TƏKLİFLƏR 46

VI FƏSİL 52

SON MƏHSUL 52

ƏDƏBİYYAT 56

ƏLAVƏLƏR 64

Əlavə A: Etik sözləşmə forumu 64

Əlavə B: Müsahibə protokolu 65

Əlavə C: Müsahibə-müşahidə vərəqi 69

Müsahibə vərəqinin təhlili və şərhi üçün rəy 73

I FƏSİL

GİRİŞ

Peşə təhsili təhsilin müxtəlif səviyyələrində fərdləri müəyyən xüsusi peşələrə, sənətkarlığa və karyera istiqamətlərinə hazırlamaq üçün nəzərdə tutulmuş formal təhsil proqramlarına aiddir (Khurniawan, Sailah, & Muljono, 2021; Wagiran, Pardjono, & Cahyaningrum, 2020). Peşə təhsili xüsusi peşələr üçün lazımi bacarıq və biliklər verən təhsil sahəsi olub, tələbələrin bu təhsil sahəsini bitirdikdən sonra işçi qüvvəsinə daxil olmağa hazır olmalarını təmin etmək məqsədi daşıyır (Indaryani, Muchtar, & Musnir, 2020). Peşə təhsilinin üç səviyyəsi vardır: orta təhsil, orta təhsildən sonrakı səviyyə və yetişkinlər üçün təhsil. Orta təhsil səviyyəsində peşə təhsilinə tələbələri ilk növbədə müəyyən sahələrdə işə hazırlayan peşə liseyləri və proqramları daxildir (İsmayati, 2018). Orta təhsildən sonrakı səviyyəyə daha təkmil təlim və təhsil təklif edən icma kollecləri, peşə məktəbləri və texniki institutlar daxildir, bu da tez-tez sertifikasiya proqramlarına və ya dosentlik dərəcələrinə aiddir (Li, 2011). Yetişkinlər üçün peşə təhsili işlə bağlı bacarıqlara diqqət yetirir və ona mentorluq, iş yerində təlim və davamlı təhsil proqramları aid ola bilər (Dortch, 2013). Peşə təhsilinin əsas xüsusiyyətlərindən biri odur ki, effektiv peşə təhsili proqramları tez-tez kurikulumun cari işçi qüvvəsi tələblərinə və standartlarına cavab verməsini təmin etmək üçün sənayelərlə sıx əməkdaşlığı əhatə edir (Yoto, 2016). Bu təhsil proqramları həm müəyyən peşələrə xas olan texniki bacarıqları, həm də tənqidi düşünmə, problem həll etmə və uyğunlaşma kimi ümumi bacarıqları özündə əks etdirir (Horvitz, Mitchell, Garcia, & Singleton, 2020).

Peşə təhsili yalnız fərdlərin deyil, həm də bütövlükdə cəmiyyətin iqtisadi inkişafında mühüm rol oynayır və məzunları praktik bacarıqlarla təmin edir, bu da əmək bazarında onların rəqabət qabiliyyətini artırır. OECD (İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatı)-nin hesabatında qeyd edilir ki, peşə təhsili iqtisadi inkişaf üçün mühüm vasitədir və yerli əmək bazarının tələblərinə uyğun kadr hazırlığını təmin edir (OECD, 2022).

Bu təhsil növü müasir cəmiyyətdə məktəblilərin gələcək karyera seçimlərinə və maraqlarına təsir edən mühüm amillərdən biridir. Lakin bir çox ölkədə olduğu kimi, Gürcüstanda da peşə təhsili kifayət qədər populyar deyil və onun cəlbediciliyi, aşağı səviyyədədir (Patatişvili, 2023). Eyni zamanda Gürcüstanın Milli Statiskasında da ali təhsillə müqayisədə peşə təhsili seçiminin az olduğu qeyd edilir.

Gürcüstanın Təhsil və Elm Nazirliyi (GTEN) (2024) tərəfindən hazırlanan "Peşə təhsili və təlim strategiyası 2024-2030" sənədində bu sahəyə marağın artırılması üzrə müxtəlif tədbirlər təsvir olunmuşdur. Bu strategiyada yerli sənaye və texnologiya sektorları ilə əməkdaşlıq, əmək bazarının dəyişən tələblərinə uyğun proqramların hazırlanması və gənclər üçün praktiki bacarıqların qazanılması əsas prioritet kimi göstərilir. Məktəblilərin peşə təhsilinə marağını artırmaq üçün tədris proqramlarının müasir texnologiyalara uyğunlaşdırılması və məlumatlandırıcı təlimlərin təşkili vacibdir. Gürcüstanın peşə təhsilinin əsas məqsədlərinə aşağıdakılar daxildir:

- Təhsil tələblərinin qarşılanması: Məzunların məşğulluğunu artırmaq üçün təlim proqramlarının bazar tələblərinə uyğun olmasını təmin etmək, peşə təhsilinin xüsusi tələblərini müəyyən etmək və yerinə yetirmək (GTEN, 2024).
- Rəqabətli kadrların hazırlanması: İxtisaslı və rəqabətqabiliyyətli kadrların hazırlanması regionun iqtisadi inkişafı üçün həyati əhəmiyyət kəsb edir. Onların məşğulluğu üçün əlverişli şəraitin yaradılması təkcə fərdin həyat səviyyəsini gücləndirmir, həm də daha geniş iqtisadi çərçivədə töhfə verir (Gürcüstanın Peşə Təhsili haqqında Qanunu, 2018).

Gürcüstanın Kvemo Kartli regionunda peşə təhsilinə marağın az olması ilə mübarizə aparmaq üçün əsas problemləri anlamaq və effektiv həll yolları təklif etmək vacibdir. Araşdırmalar göstərir ki, dil maneələri, sosial-iqtisadi uyğunsuzluqlar və mədəni qavrayışlar kimi faktorlar bu tənəzzülə səbəb olur. Məsələn, Mamukashvilinin (2023) araşdırması göstərir ki, Gürcüstanda dominant olmayan etnik qruplardan olan gənclər dil və mədəni fərqlər də daxil

olmaqla, ali və peşə təhsili almaqda əhəmiyyətli maneələrlə üzləşirlər. Bundan əlavə, Gürcüstanın Milli Statistika İdarəsi (2023) bildirir ki, Kvemo Kartlidə digər bölgələrlə müqayisədə peşə təhsili müəssisələrinə qəbul olunan şagirdlərin faiz nisbəti daha azdır ki, bu da məqsədyönlü müdaxilələrə ehtiyac olduğunu göstərir. Bu problemlərin həlli regionda peşə təhsilinin cəlbediciliyini və əlçatanlığını artırmaq üçün dilə dəstək proqramları, icmaların iştirakı və iqtisadi stimullar daxil olmaqla hərtərəfli yanaşma tələb edir.

Problemin ifadəsi

Gürcüstanın Kvemo Kartli bölgəsində peşə təhsilinə marağın azalması, bir sıra sosial, iqtisadi və təhsil amilləri ilə əlaqəli çoxşaxəli bir problemdir. Bu regionda peşə təhsili, ali təhsil ilə müqayisədə daha az prestijli və az cəlbedici sayılır, bu da şagirdlərin və onların valideynlərinin peşə təhsilini seçməkdən çəkinmələrinə səbəb olur (Zoidze, 2023; Abuselidze, 2023). Cəmiyyətdə peşə təhsilinə qarşı olan bu mənfi yanaşma, həmçinin bu sahənin karyera və sosial status baxımından daha az perspektivli olduğu düşüncəsinin yayılması ilə möhkəmlənir (Patatişvili, 2023).

Kvemo Kartli bölgəsindəki peşə təhsili müəssisələrinin resursları və infrastrukturunun zəifliyi dövlətin maliyyə dəstəyi ilə bağlı problemlər və peşə təhsilinə olan cəmiyyətdəki marağın azlığı bu sahənin inkişafını əngəlləyir (Lezhava, 2024; Sielke, 2011; Avtandilaşvili, 2019). Belə bir tendensiya bölgədəki yüksək işsizlik və məhdud iş imkanları, peşə təhsilinin gələcək perspektivlərini daha da zəiflədir. Bu amillər arasında, peşə təhsilinə dair yanlış təsəvvürlər və peşə təhsili ilə məşğulluq idarələrinin əməkdaşlığının zəif olması, təhsilalanların əmək bazarına uyğun bacarıqlara sahib olmamalarına gətirib çıxarır (Muthusamy, 2020; Zhang & Li, 2021).

Əlavə olaraq, yuxarı sinif şagirdlərinin peşə təhsili haqqında ümumi məlumatsızlığı bu sahəyə olan marağın azalmasına səbəb olur. Şagirdlər və valideynlər peşə təhsilinin gələcək

karyera perspektivləri və iş bazarına uyğunluğu barədə düzgün məlumatlara malik deyillər (Sabauri, 2023). Bu məlumatsızlıq, cəmiyyətdə peşə təhsilinə olan yanlış yanaşmaların dərinləşməsinə səbəb olur və bu sahənin cəlbedici olmasının qarşısını alır.

Gürcüstanın 2019 / 2025-ci illəri əhatə edən milli statistik məlumatlara əsasən, ali təhsilin bakalavriat və magistratura pillələrinə tələbə qəbulu sabit olaraq yüksək səviyyədə qalmaqda davam edir. Bu tendensiya, cəmiyyətin ali təhsilə yönəlmiş prioritetlərini və bu istiqamətdə formalaşmış ictimai gözləntiləri əks etdirir. Eyni zamanda, peşə təhsilinə qəbul göstəriciləri bütün dövrlər üzrə aşağı olaraq qalır və demək olar ki, dinamik dəyişiklik müşahidə olunmur. Bu fərqlilik Gürcüstanda, o cümlədən Kvemo Kartli bölgəsində peşə təhsilinə marağın nisbətən zəif olduğunu və bu sahənin cəlbediciliyinin artırılmasına ehtiyac duyulduğunu göstərir. Aşağıdakı vizual diaqram bu fərqi aydın şəkildə ortaya qoyur və tədqiqatda peşə təhsilinə marağın azlığının struktur səbəblərini təhlil etməyə zəmin yaradır.

Gürcüstanın Milli Statiska

İllər	**Ali məktəb %**	**Peşə Məktəbi %**	**Faiz fərqi**
2019-2020	*72.73 %*	*27.27 %*	*45. 46 %*
2020-2021	*77.43 %*	*22,57 %*	*54 . 86 %*
2021-2022	*79.79 %*	*20.21 %*	*59. 58%*
2022-2023	*81.52 %*	*18.48 %*	*63. 04 %*
2023-2024	*84.70 %*	*15.30 %*	*69. 40 %*

Bundan əlavə Gürcüstanın Peşə Təhsili İnkişaf Strategiyası (2021–2025) sənədində də qeyd olunduğu kimi, 2015–2024-cü illər üzrə təhlil peşə təhsilinə marağın ümumilikdə aşağı olduğunu və azalmağa meyl göstərdiyini ortaya qoyur. Regionlarda infrastrukturun məhdudluğu və ictimai rəyin təsiri nəticəsində peşə təhsili gənclər tərəfindən hələ də ikinci dərəcəli seçim kimi qiymətləndirilir.

Təqdim olunan statistik göstəricilər və strateji sənədlərin təhlili göstərir ki, Gürcüstanda ali təhsilə maraq davamlı olaraq yüksək səviyyədə qalır, peşə təhsilinə isə maraq nisbətən zəifdir və bu sahədə ciddi irəliləyiş müşahidə edilmir. Xüsusilə Kvemo Kartli bölgəsində bu tendensiya daha aydın nəzərə çarpır. Peşə təhsilinə marağın az olmasının əsas səbəbləri sırasında ictimai rəyin mənfi təsiri, regionlarda infrastrukturun və məlumatlandırmanın zəifliyi, eləcə də ali təhsilin sosial status göstəricisi kimi qəbul edilməsi yer alır. Bu durum göstərir ki, peşə təhsilinin daha cəlbedici və əlçatan olması üçün maarifləndirmə, struktur islahatlar və uzunmüddətli inkişaf strategiyalarına ciddi ehtiyac var.

Layihənin məqsədi və tədqiqat sualı

Bu layihə əsaslı tədqiqatın məqsədi, Kvemo Kartli bölgəsinə xüsusi diqqət yetirməklə, Gürcüstanda peşə təhsilinə marağın az olmasına səbəb olan amilləri müəyyən etmək və bu təhsil sahəsinin cəlbediciliyini artırmaq üçün praktiki tövsiyələr təqdim etməkdir.

Layihənin tədqiqat sualı

- Gürcüstanın Kvemo Kartli bölgəsində yuxarı sinif şagirdlərinin peşə təhsilinin əhəmiyyəti barədə fikirləri necədir və bu fikirləri formalaşdıran amillər hansılardır?

Layihənin aktuallığı

Son dövrlərdə təhsildə aktual məsələlərdən biri, peşə təhsilinin əhəmiyyətinin artırılmasıdır. Bu, xüsusilə Gürcüstanın Kvemo Kartli bölgəsi üçün aktualdır, çünki burada peşə təhsilinə olan marağın az olması, bölgənin iqtisadi inkişafını və məşğulluq imkanlarını əhəmiyyətli dərəcədə məhdudlaşdırır (Avropa Xarici Fəaliyyət Xidməti, 2022). Kvemo Kartli kimi regionlarda peşə təhsilinə marağın artırılması yalnız iqtisadi inkişafı dəstəkləmək deyil, həm də gənclərin əmək bazarına uyğun bacarıqlara sahib olmalarını təmin etməkdir. Bu, gələcəkdə işsizlik səviyyəsinin azalmasına və sosial rifahın artmasına şərait yarada bilər (Gürcüstanın Təhsil və Elm Nazirliyi, 2022).

Bu problemlə bağlı daha da əhəmiyyətli olan digər aspekt, peşə təhsilinin regional iqtisadiyyatda oynadığı roldur. Kvemo Kartlidə yerli sənaye ehtiyaclarına uyğun peşə təhsilinin təkmilləşdirilməsi, işsizlik səviyyəsini aşağı sala və gənclərə yeni məşğulluq imkanları təmin edə bilər (Cahyaningrum & Wagiran, 2019). Bununla yanaşı, peşə təhsilinə olan marağın az olması, yalnız iqtisadi problemlərlə bağlı deyil, həm də sosial bərabərsizliklə əlaqədardır. Bu səbəbdən, peşə təhsilinin əhəmiyyəti və bu sahənin təbliği Kvemo Kartlidə daha böyük aktuallıq kəsb edir. Peşə təhsilinin prestijinin artırılması, bu sahəyə olan marağı artıra və bölgənin sosial-iqtisadi inkişafına töhfə verə bilər.

Siyasət və İdarəetmə Məsləhətçi Qrupunun (PMCG) (2022) hesabatında vurğulanır ki, dövlət peşə təhsili müəssisələri Gürcüstanın bütün bölgələrində mövcud olsa da, Kvemo Kartli kimi kiçik bölgələrdə bu müəssisələr azdır.

Bundan başqa, Kvemo Kartli bölgəsində etnik azlıqların peşə təhsilinə çıxış imkanları da ciddi əhəmiyyət daşıyır. Dil maneələri və təhsil sisteminə çıxışın çətinlikləri, gənclərin peşə məktəblərinə müraciət etməməsinə səbəb olur (Kitiashvili, Abaşidze, & Jvania, 2016). Bu

problemlərin həlli, yalnız təhsil sahəsində deyil, həm də sosial və iqtisadi inkişafın artırılmasında mühüm rol oynaya bilər.

Bütün bu səbəblərə görə, bu layihə əsaslı tədqiqatın aktuallığı Kvemo Kartli bölgəsində peşə təhsilinə olan marağın az olmasının səbəblərini araşdırmaq və bu problemi həll etmək üçün uyğun strategiyalar təklif etməkdən ibarətdir. Layihə, bölgənin sosial-iqtisadi inkişafına mühüm töhfə verə və gələcəkdə gənclərin peşə təhsili sahəsinə daha çox maraq göstərməsini təmin edə bilər.

Layihənin əhəmiyyəti

Birləşmiş Millətlər Təşkilatının İnkişaf Proqramına (2020) əsasən, peşə təhsilinin təkmilləşdirilməsi fərdlərin işçi qüvvəsində inkişaf etmək üçün lazımi bacarıqlara malik olmasını təmin etməklə, bu qlobal səyləri dəstəkləyir və bununla da uzunmüddətli sosial-iqtisadi sabitliyə töhfə verir (UNDP, 2020). Bu layihə əsaslı tədqiqat peşə təhsilinə marağı artıra, fərdləri əmək bazarının tələblərinə cavab verən bacarıqlarla təmin edə, bununla da işsizlik səviyyəsini azalda və iqtisadi inkişafı təşviq edə bilər.

Bu layihə əsaslı tədqiqatın nəticələri aşağıdakı səbəblərə görə əhəmiyyətlidir:

1. Kvemo Kartli bölgəsində şagirdlərin peşə təhsilinə marağının az olmasının səbəblərini araşdırmaq, peşə təhsilinin faydalarını daha yaxşı izah edə və bu sahəyə daha çox diqqət yetirilməsinə kömək edə bilər.
2. Bu layihə əsaslı tədqiqat, peşə təhsili barədə yerli əhalinin yanlış təsəvvürlərini aradan qaldıraraq , bölgədə peşə təhsilinə marağın artmasına və daha çox şagirdin bu sahəyə yönəlməsinə kömək edə bilər.
3. Araşdırmanın nəticəsi peşə təhsilinin inkişafına və regionun sosial-iqtisadi vəziyyətinə müsbət təsir göstərə bilər.

4. Layihə əsaslı tədqiqatın nəticəsi bu regionda peşə təhsilini təbliğ və inkişaf etdirmək üçün praktik həllər təklif edərək peşə təhsili haqqında daha çox kütlənin məlumatlanmasına və populyarlığının artmasına kömək edə bilər.

Layihənin məhdudiyyətləri

Gürcüstanda, xüsusən Kvemo Kartli regionunda peşə təhsili ilə bağlı bu layihə əsaslı tədqiqat tapıntılara və onların ümumiləşdirilməsinə təsir edə biləcək bir sıra məhdudiyyətləri qəbul edir. Bu layihənin məhdudiyyətlərinə aşağıdakılar daxildir:

- Layihə əsaslı tədqiqatın nümunəsi Kvemo Kartli bölgəsinin müxtəlif demoqrafik xüsusiyyətlərini tam əks etdirməyə bilər. Müəyyən alt qruplar, xüsusən də etnik azlıqlar kifayət qədər təmsil olunmaya bilər, bu da nəticələrin əhatəliliyinə müəyyən təsir göstərə bilər.
- Coğrafi məhdudiyyət baxımından araşdırmanın yalnız Gürcüstanın Kvemo Kartli bölgəsində aparılması peşə təhsilinə olan marağın az olma səbəbləri haqqında geniş və müxtəlif kontekstdə ümumi nəticəyə gəlməyə mane ola bilər.
- Layihə əsaslı tədqiqat yalnız 2024-2025-ci tədris ilini əhatə edir, ona görə də nəticələr həmin dövr üçün keçərlidir. Gələcəkdə aparılacaq daha geniş araşdırmalar fərqli nəticələr göstərə bilər.
- Kvemo Kartli bölgəsində peşə təhsilinə dair məlumatların məhdud olduğu bir dövrə əsaslanır. Bölgədə peşə təhsili ilə bağlı məlumatların daha geniş miqyasda toplanması və daha çox tərəflərin iştirakı ilə aparılacaq tədqiqatlar nəticələri zənginləşdirə bilər.
- Layihə əsaslı tədqiqatın yalnız məhdud sayda məktəbdə bir neçə qrup iştirakçı ilə aparılması və müxtəlif etnik qrupların təmsil olunmaması nəticələrin əhatəliliyini azaldır.

II FƏSİL

ƏDƏBİYYAT İCMALI

Peşə təhsilinin dünya miqyasında təhsil sistemlərinin mühüm komponenti kimi getdikcə daha çox tanınması onun iqtisadi inkişaf, sosial mobillik və cəmiyyətlərin ümumi rifahı üçün əhəmiyyətini vurğulayan müxtəlif tədqiqatlarda sənədləşdirilmişdir. OECD-nin 2010-cu il hesabatında "İşlər üçün öyrənmə" peşə təhsili və təlimi (VET) sistemlərinin əmək bazarının ehtiyaclarına cavab verməsi zərurətini vurğulayır (OECD, 2010). Eynilə, YUNESKO-nun “2016-2021-ci illər üzrə Texniki və Peşə Təhsili və Tədrisi Strategiyası” gəncləri və böyükləri məşğulluq, layiqli iş və ömürboyu təhsil üçün tələb olunan bacarıqlarla təchiz etmək üçün texniki və peşə təhsili sistemlərinin aktuallığının artırılmasına yönəlmiş əsas siyasət sahələrini və tədbirləri müəyyən edir. (YUNESKO, 2016). Bir çox ölkələrdə peşə təhsili əhəmiyyətli islahatlara məruz qalıb, ikinci dərəcəli seçim kimi qəbul olunmaqdan ciddi əhəmiyyət kəsb edən, əsaslı karyera imkanları təklif edən əsas təhsil forması hesab edilməyə keçib. Bu dəyişikliyə ixtisaslı işçi qüvvəsinə olan iqtisadi tələblər, ömür boyu öyrənmə ehtiyacı, işə və təhsilə cəmiyyətin münasibətinin dəyişməsi kimi amillər səbəb olmuşdur. OECD-nin “İşlər üçün Öyrənmə” hesabatı bu inkişaf edən tələblərə cavab vermək üçün peşə təhsili sistemlərinin necə dizayn oluna biləcəyini müzakirə edir. Bu sənədlər ümumi şəkildə iqtisadi artımın təşviqində, sosial mobilliyin artırılmasında və ictimai rifahın yaxşılaşdırılmasında peşə təhsilinin mühüm rolunu vurğulayır (OECD, 2010). Peşə təhsili tələbələri müxtəlif sənaye sahələrində lazım olan praktiki və texniki bacarıqlarla təchiz etməklə onları işçi qüvvəsinə hazırlamaqda mühüm rol oynayır.

Gürcüstan hökumətinin 2017-2021-ci illər üçün Təhsil və Elm üzrə Vahid Strategiyasına əsasən, Gürcüstanda peşə təhsili və təlimi (VET) bir sıra sistemli problemlərlə, o cümlədən köhnəlmiş kurikulumlar, işəgötürənlərin qeyri-kafi əlaqəsi və ən əsası, cəmiyyətin stiqması ilə üzləşir. Gürcüstanın Peşə təhsili və təlim sistemi bu problemlərlə, xüsusən də əmək bazarının

tələblərinə uyğun gəlməyən köhnəlmiş kurikulumlarla mübarizə aparmaqda davam edir. Gürcüstanda peşə təhsili və təliminin (VET) əhəmiyyəti bir sıra tədqiqatlarda, xüsusən də iqtisadiyyatı və əmək bazarını yenidən formalaşdıran COVID-19 pandemiyasından sonra xüsusilə qeyd edilməyə başlanmışdır (Giguashvili və digərləri, 2022). Giguashvili və Makasarashvili (2023) qeyd ediblər ki, Gürcüstanda pandemiyadan sonrakı iqtisadiyyat əmək bazarının qeyri-sabitliyi, bacarıq uyğunsuzluğu və yaxşı qurulmuş peşə təhsili proqramlarının olmaması da daxil olmaqla problemlərlə doludur. COVID-19 pandemiyası bu boşluqları aradan qaldıran və məşğulluğu artıran innovativ təhsil həllərinə ehtiyac olduğunu göstərdi. Dünya Bankının (2022) məlumatına görə, Gürcüstanda insan kapitalının inkişafı əhəmiyyətli narahatlıq doğurur, ölkənin peşə təhsili sistemi inkişaf edən əmək bazarının tələblərinə tam cavab vermir. Hökumətin təhsil sistemində islahatların aparılması və peşə təhsilini təşviq etmək səylərinə baxmayaraq, məsələn, Vizyon 2030 İnkişaf Strategiyasında peşə təhsili xüsusən Kvemo Kartli kimi bölgələrdə (Vizyon 2030 İnkişaf Strategiyası, 2022) lazımi səviyyədə qiymətləndirilmir. Hökumət texniki və peşə təhsilini iqtisadi inkişafın əsas strategiyası kimi prioritetləşdirib, lakin kurikulumun köhnəlmiş xarakteri, müasir infrastrukturun olmaması və müəllim hazırlığına kifayət qədər investisiya qoyulmaması səbəbindən onun təsiri məhdud olub (Giguashvili & Makasarashvili, 2022).

Gürcüstanda, xüsusən də Kvemo Kartli regionunda güclü peşə təhsili sisteminə ehtiyac böyük əhəmiyyət kəsb edir, çünki ölkə öz işçi qüvvəsinin bacarıqlarını inkişaf edən iqtisadiyyatın tələbləri ilə uyğunlaşdırmağa çalışır. Tarixən bu bölgə səmərəli peşə hazırlığı proqramlarının inkişafına mane olan mühüm sosial-iqtisadi problemlərlə üzləşmişdir. Məşğulluğun artırılmasında və iqtisadi artımın təşviqində peşə təhsilinin əhəmiyyətinin artan tanınmasına baxmayaraq, Kvemo Kartli qeyri-adekvat infrastruktur, qeyri-kafi maliyyələşdirmə və ixtisaslı təlimçilərin çatışmazlığı kimi problemlərlə mübarizəni davam etdirir. Bu maneələrin aradan qaldırılması təkcə fərdi karyera perspektivlərini yaxşılaşdırmaq

üçün deyil, həm də regional inkişafı stimullaşdırmaq üçün çox vacibdir. Kakutiyanın (2017) "Peşəkar təhsilin planlaşdırılması və inkişafında yerli əmək bazarının rolu" adlı tədqiqatı Gürcüstanda peşə təhsili ilə bağlı çətinliklər və imkanlar haqqında əsaslı anlayışı təmin edir. Onun işi peşə təhsili təşəbbüslərinin yerli əmək bazarının tələbləri ilə uyğunlaşdırılmasının tədqiqində mühüm əhəmiyyət kəsb edir, regional iqtisadi bərabərsizliklərin aradan qaldırılması və davamlı inkişafın təşviqi üçün mühüm amildir.

Peşə təhsili ixtisaslı işçi qüvvəsinin yetişdirilməsi və əmək bazarının ehtiyaclarının qarşılanması üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Eynilə, Gigiberia (2018) nəzəri biliklər və praktiki bacarıqlar arasındakı boşluğu aradan qaldırdığını iddia edərək, peşə təhsilinin iqtisadi və biznesin inkişafındakı rolunu vurğulayır. Çxenkeli (2022) peşə təhsilinin keyfiyyətini artırmaq və onu Avropa standartlarına uyğunlaşdırmaq üçün Gürcüstanın Təhsil və Elm Nazirliyinin davamlı səylərini təsvir edir. Bu səylərin əsas məqsədi peşə təhsilinin ali təhsilə uyğun alternativ kimi qəbulunu yüksəltməkdir. Kvemo Kartli regionunda peşə təhsili qavrayışı aşağı səviyyədədir. Bir çox valideynlər və şagirdlər peşə təhsilini ənənəvi akademik yollar üçün ikinci dərəcəli seçim kimi görürlər (Chkhenkeli, 2020). Bu stiqma qismən universitet təhsilini texniki bacarıqlardan üstün tutan ictimai münasibətdən qaynaqlanır. Bundan əlavə, Təhsilin Keyfiyyətinin Artırılması üzrə Milli Mərkəz (2020) peşə təhsili proqramları və onların faydaları haqqında məlumatsızlığı əhəmiyyətli maneə kimi müəyyən edir. Peşə proqramları ilə yerli əmək bazarı arasında məhdud uyğunlaşma problemi daha da gücləndirir. Əhəmiyyətli kənd təsərrüfatı fəaliyyətinin olduğu bir bölgə olan Kvemo Kartlidə peşə proqramları müasir kənd təsərrüfatında tələb olunan bacarıqları adekvat şəkildə əhatə etməmişdir (Gürcüstanın Davamlı İnkişaf və Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi, 2017). İnfrastruktur və resurs məhdudiyyətləri də mühüm problemlərdir. Gürcüstanın Təhsil və Elm Nazirliyi (2020) bildirir ki, bir çox peşə müəssisələrində müasir avadanlıq və ixtisaslı müəllimlər yoxdur ki, bu da təhsil və təlimin keyfiyyətini aşağı salır. Bu qeyri-adekvatlıq yuxarı sinif şagirdlərini qeydiyyatdan keçməkdən

çəkindirir və məktəbi tərk etmə hallarının yüksək olmasına səbəb olur. Makasarashvili və digərlərinin tədqiqatı (2022) göstərir ki, Gürcüstanda peşə təhsili ilə bağlı sosial stiqma hökm sürür. Xüsusilə kənd yerlərində texniki təhsilə tarixi münasibətdən qaynaqlanan bu stiqma, peşə təhsilini şagirdlər və onların ailələri üçün daha az cəlbedici edir. Bundan əlavə, təklif olunan peşə proqramları ilə əmək bazarının tələb etdiyi bacarıqlar arasında uyğunsuzluq var. Gürcüstanın Milli Statistika İdarəsinin (2023) qeyd etdiyi kimi, Gürcüstandakı peşə təhsili müəssisələri, o cümlədən Kvemo Kartlidəki peşə təhsili müəssisələri İT, bərpa olunan enerji və istehsalat kimi sənayelərin sürətlə dəyişən ehtiyaclarına uyğun gəlmir. Bu boşluq məzunların zəif işlə təmin olunması ilə nəticələnir ki, bu da yuxarı sinif şagirdlərini peşə proqramlarına daxil olmaqdan daha da çəkindirir. Bundan əlavə, coğrafi təcrid və Kvemo Kartlidə keyfiyyətli peşə təhsili mərkəzlərinə məhdud çıxış, problemi daha da gücləndirir. Bölgədəki bir çox yuxarı sinif şagirdlərinin yüksək keyfiyyətli peşə təhsili üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edən yaxşı təchiz olunmuş təlim bazalarına və ixtisaslı müəllimlərə çıxışı yoxdur (Bardak, 2020). Güclü sənaye əlaqələrinin və mentorluq proqramlarının olmaması tələbələrin praktiki təcrübəsini daha da məhdudlaşdıraraq, peşə hazırlığını daha az cəlbedici edir.

Gürcüstan hökuməti peşə təhsilinin yenidən qurulması üçün bir sıra strategiyalar tətbiq edib. Gürcüstanın Təhsil və Elm üzrə Vahid Milli Strategiyasında (2021) peşə hazırlığının daha geniş təhsil sisteminə inteqrasiyası və onun daha əlçatan olması planları əks olunub. Eynilə, Peşə Təhsili Strategiyası (2013-2020) proqramın keyfiyyətinin yaxşılaşdırılmasına və sənayenin maraqlı tərəfləri ilə tərəfdaşlığın təşviqinə yönəlmişdir (Gürcüstanın Təhsil və Elm Nazirliyi, 2013). Qeyri-formal təhsilin tanınması ənənəvi şəraitdən kənarda əldə edilmiş bacarıqların təsdiqində irəliyə doğru bir addım olmuşdur. Təhsilin Keyfiyyətinin Artırılması üzrə Milli Mərkəz (2020) qeyri-formal öyrənmənin sertifikatlaşdırılması təşəbbüslərini vurğulayır ki, bu da daha çox şagirdi peşə təhsilinə cəlb edə bilər.Peşə təhsilinin təkmilləşdirilməsinin vacibliyini dərk edən Gürcüstan hökuməti sistemin modernləşdirilməsinə

yönəlmiş bir sıra islahatlar həyata keçirmişdir.Gürcüstanın Təhsil və Elm Nazirliyinin məlumatına görə (2023-cü il), Peşə Təhsili üzrə 2022-2024-cü illər üçün Fəaliyyət Planında əsas diqqət kurikulumların gücləndirilməsi, tədris standartlarının təkmilləşdirilməsi və özəl sektorla əməkdaşlığın artırılmasına yönəlib.Bununla belə, bu islahatların həyata keçirilməsi ləng getmiş və Kvemo Kartli kimi bölgələrə təsiri minimal olmuşdur. Avropa Təlim Fondunun (ETF) hesabatı göstərir ki, milli səviyyədə bəzi islahatlar aparılsa da, peşə təhsili ölkə daxilində parçalanmış və qeyri-bərabər paylanmışdır. Xüsusilə, Kvemo Kartli kimi regionlar çox vaxt diqqətdən kənarda qalır və peşə təhsili müəssisələrinə daha az vəsait ayrılır. İnfrastruktur və obyektlərə sərmayə qoyuluşunun olmaması təhsilin keyfiyyətinin aşağı düşməsinə səbəb olur və bu, yuxarı sinif şagirdlərini karyera yolu kimi peşə təhsilini seçməkdən daha da çəkindirir. Peşə təhsilinə marağın olmamasına təsir edən digər kritik amil akademik və texniki təhsilin dəyəri ilə bağlı mədəni təsəvvürlərdir. Rigolini və digərlərinin iddia etdiyi kimi (2022), peşə təhsilini əmək bazarının tələbi ilə uyğunlaşdırmaq və peşə proqramlarının maddi karyera imkanları təklif etməsini təmin etmək şagirdlərin bu proqramlara marağını artıra bilər.

Nəzəri çərçivə

Kvemo Kartli bölgəsində peşə təhsilinə olan marağın və iştirak səviyyəsinin aşağı olması, bu sahə ilə bağlı ictimai məlumatın məhdudluğu və stereotiplərin geniş yayılması bir neçə nəzəri yanaşma ilə izah oluna bilər. Layihə əsaslı bu tədqiqatda istifadə olunan nəzəri çərçivə bu meyillərin arxasında duran struktural, sosial və informasiya amillərini dəyərləndirmək üçün imkan yaradır.

1. İnsan Kapitalı Nəzəriyyəsi kontekstində tələbatın azlığı

İnsan Kapitalı Nəzəriyyəsi fərdlərin təhsilə, o cümlədən peşə təhsilinə gələcək qazanc və məhsuldarlıq baxımından sərmayə kimi yanaşdığını vurğulayır. Kvemo Kartlidə bu baxış zəifdir, çünki peşə təhsili ilə bağlı real əmək bazarı nəticələri və gəlir imkanları barədə məlumatlar ictimaiyyətə çatmır, bu da təhsil növünün dəyərsiz olduğu fikrini formalaşdırır.

Şagirdlər və valideynlər arasında bu təhsil formasının karyera yüksəlişi üçün qeyri-effektiv vasitə olduğu düşüncəsi geniş yayılıb.

Tələbatın az olmasının səbəblərindən biri, peşə təhsilinin potensial faydaları haqqında informasiya boşluğu və zəif təbliğatdır. İnsan kapitalına investisiya perspektivi aydın görünmədikdə, seçimlər də azalır.

2. Sosial Öyrənmə Nəzəriyyəsi və ictimai təsəvvürlər

Banduranın Sosial Öyrənmə Nəzəriyyəsinə əsasən, fərdlər davranış və seçimləri sosial mühitdən ailə, müəllim, icma nümunələrindən öyrənirlər. Kvemo Kartli regionunda peşə təhsili haqqında mənfi ictimai qavrayışlar və stereotiplər geniş yayılıb. Gənclər "zəif şagirdlərin yolu" kimi görülən bir sahəyə yönəlməkdən çəkinirlər. Ailə və məktəb mühitində ali təhsil prioritetləşdirilir, peşə təhsili isə son seçim kimi qəbul olunur.

Məlumatın olmaması ilə yanaşı, cəmiyyətdə formalaşmış yanlış təsəvvürlər və sosial gözləntilər də peşə təhsilinə marağın azalmasına səbəb olur.

3. Təhsilin Uyğunlaşdırılması Nəzəriyyəsi və əmək bazarı əlaqəsi

Təhsilin uyğunlaşdırılması nəzəriyyələri göstərir ki, təhsil proqramları əmək bazarının real tələbləri ilə uyğun olmadıqda, bu təhsilə olan inam və tələb azalır. Kvemo Kartlidə peşə təhsili müəssisələri yerli sənayelərlə zəif əməkdaşlıq edir. Təlim proqramlarının aktuallığı barədə ictimaiyyət kifayət qədər məlumatlandırılmayıb. İşəgötürənlərin və məktəblərin əməkdaşlığı olmadan, şagirdlər təhsilin nəticələrinin praktikliyinə inanmırlar.

4. Qabiliyyət Yanaşması və şəxsi-sosial inkişaf

Amartya Sen-in Qabiliyyət Yanaşması fərdlərin yalnız iqtisadi deyil, sosial və şəxsi inkişaf imkanlarını da nəzərə alaraq seçim etdiyini vurğulayır. Kvemo Kartlidə peşə təhsili sosial statusun artırılması və ya şəxsi inkişaf vasitəsi kimi təbliğ olunmur. Bu təhsil növünün cəmiyyətə tam və fəal iştirak üçün açdığı imkanlar barədə məlumat azdır. Ailə və icma üzvləri peşə təhsilinin sosial faydaları haqqında məlumatlı deyillər.

Əgər insanlar bu təhsil formasının həyat keyfiyyətini artırmaqda, cəmiyyətə inteqrasiyada və fərdi azadlıqlarda necə rol oynadığını anlamırlarsa, onu seçmək ehtimalları azalır.

III FƏSİL

METODOLOGİYA

Layihənin dizaynı

Kvemo Kartli bölgəsində peşə təhsilinə marağın az olmasının səbəblərini və bu problemin həlli yollarını araşdırmaq üçün keyfiyyət metodu çərçivəsində fenomenoloji yanaşmadan istifadə edilib. Keyfiyyət yanaşmasında başlıca məqsəd fərdlərin və təşkilatların davranış və fəaliyyətinin motivlərini, habelə onların baxış və müxtəlif məsələlər barəsindəki fikirlərini müfəssəl şəkildə, təfsilata vararaq öyrənməkdir (Şahbazov, 2016). Creswell (s. 42) də qeyd edir ki, fenomenoloji yanaşma iştirakçılardan birbaşa məlumat toplayaraq onların düşüncə və perspektivlərini dərinliklə anlamağa imkan verir. Bu yanaşma, şagirdlərin peşə təhsilinə olan münasibətini daha dərindən araşdırmağa və məlumatsızlıq, stereotiplər kimi problemlərin əsas səbəblərini üzə çıxarmağa kömək edir.

Bu layihə əsaslı tədqiqatda, şagirdlərlə aparılan müsahibələr vasitəsilə peşə təhsilinə marağın az olması ilə bağlı məlumatlar toplanılıb. Nəticədə, bu sahənin cəlbediciliyini artırmaq üçün uyğun həll yolları təklif edilir.

Fenomenoloji yanaşma zamanı etik məsələlərə xüsusi diqqət yetirilib. İştirakçıların şəxsi məlumatları kodlaşdırılaraq məxfilik təmin edilib. Creswell-in vurğuladığı kimi, bu yanaşma tədqiqatçıya iştirakçılarla daha yaxın təmas qurmağa və onların düşüncələrini doğru şəkildə əks etdirməyə imkan verir.

Tədqiqat sahəsi

Layihə 2024-2025-ci tədris ilini əhatə edir. Layihə əsaslı tədqiqat Gürcüstanın Kvemo Kartli bölgəsində yerləşən üç ictimai məktəbdə həyata keçirilib. Kvemo Kartli bölgəsi, etnik və mədəni müxtəlifliyi, həmçinin sosial-iqtisadi göstəriciləri ilə layihənin məqsədlərinə uyğun gələn unikal xüsusiyyətlərə malikdir. Bu layihə əsaslı tədqiqat, vaxt məhdudiyyəti səbəbindən yalnız üç məktəbdə məlumat toplamaq və təhlil edilməklə aparılıb.

Nümunə ölçüsü və seçmə strategiyası

Layihə əsaslı tədqiqatın iştirakçıları Kvemo Kartli bölgəsinin üç ictimai məktəbində oxuyan 10, 11, 12 - ci sinif şagirdlərindən ibarət idi. Şagirdlərin sayı 15 nəfəri əhatə edib. Seçmə olaraq isə sadə təsadüfi seçmə üsulu tətbiq edilib. Sadə təsadüfi seçmə təsadüfi seçmənin növü olub, əhalinin vahidlərinə nömrə təyin olunur. Daha sonra təsadüfi rəqəmlərin siyahısı çıxırılır və həmin rəqəmlərin aid olduğu vahidlər seçməyə daxil edilir (Babbi, 2022). Seçim prosesi, iştirakçıların müxtəlif cins, yaş və sosial-iqtisadi vəziyyətlərini nəzərə alaraq balanslaşdırılıb, bununla da müxtəlif perspektivləri əks etdirən bir nümunə əldə edilib.

Məlumat toplama prosesi

Məlumatlar müsahibələr arasında ardıcıllığı qoruyarkən iştirakçıların fikirlərini dərindən araşdırmaq üçün çeviklik təmin edən yarıstrukturlaşdırılmış müsahibələr vasitəsilə toplanıb. Şagirdlərlə müsahibə aparmaqla, bu layihə əsaslı tədqiqatın məqsədi peşə təhsilinə marağın az olması və ya məlumatsızlıqdan qaynaqlanan maneələr haqqında daha zəngin kontekstual anlayış təmin etməkdir (Kapanadze, 2020). Müsahibələrə peşə təhsili haqqında məlumatlılıq və təhsil seçimlərinə təsirlər kimi mövzular üzrə müzakirələri asanlaşdırmaq üçün nəzərdə tutulmuş açıq tipli suallar daxil edilib. Müsahibələr iştirakçıların mövcudluğundan asılı

olaraq, üzbəüz aparılıb. Müsahibə protokolu əsas tədqiqat suallarını həll etmək üçün tərtib edilərək aşağıdakı kimi mövzuları əhatə edib:

Peşə təhsili haqqında təsəvvürlər;

Peşə təhsilinin ali təhsillə müqayisədə qəbul edilən nüfuzu;

Peşə təhsili seçimində olan maneələr;

Peşə təhsilinə marağı artırmaq üçün mümkün həllər.

Hər bir müsahibə təxminən 20 - 25 dəqiqə davam edib və iştirakçılara öz təcrübələrini və fikirlərini izah etmək üçün kifayət qədər vaxt verilib. Bütün müsahibələr audioyazıya alınıb (iştirakçıların razılığı ilə) və təhlil üçün transkripsiya edilib. İştirakçıların şəxsiyyətlərini qorumaq üçün transkripsiyalar anonimləşdirilib.

Məlumatların təhlili

Tədqiqat çərçivəsində iştirakçılarla aparılan müsahibələrin transkriptləşdirilməsi prosesi 2025-ci ilin aprel ayının ortalarında həyata keçirilmişdir. Bu mərhələdən sonra isə toplanmış keyfiyyət xarakterli məlumatların sistemli və məqsədyönlü şəkildə təhlili aparılmışdır. Layihə əsaslı tədqiqatda məlumatların təhlili üçün tematik təhlil (thematic analysis) yanaşması seçilmişdir. Bu metodun seçilməsi təsadüfi deyil; çünki tematik təhlil müxtəlif respondentlərin verdiyi cavabları strukturlaşdıraraq ümumi ideya və düşüncə nümunələrini üzə çıxarmağa imkan verir. Braun və Clarke-in (2006) təqdim etdiyi yanaşmaya əsasən, bu metod toplanmış məlumatlarda təkrarlanan fikirləri, emosional reaksiyaları və anlayışları sistemləşdirmək üçün effektiv alətdir.

Tematik təhlilin tətbiqi zamanı Creswell-in (2009) təqdim etdiyi altı mərhələdən ibarət prosedur izlənilmişdir. Tədqiqatın əsas müəllifi tərəfindən aparılan bu proses aşağıdakı kimi mərhələləndirilmişdir:

1. Transkripsiya və ilkin tanışlıq: İlk mərhələdə müsahibələr səs yazılarından yazılı formata köçürülmüş və transkriptlər dəfələrlə oxunaraq ilkin məlumatlarla dərindən tanışlıq təmin edilmişdir.

2. Kodlaşdırma: Növbəti mərhələdə, tədqiqatın əsas sual və məqsədlərinə uyğun olaraq cavablardan açar ifadələr və fikirlər çıxarılaraq kodlaşdırılmışdır. Bu kodlar iştirakçıların ifadələrində təkrarlanan məzmunu əhatə etmişdir.

3. Temaların formalaşdırılması: Kodlaşdırılmış məlumatlar induktiv (nəqli) yanaşma vasitəsilə oxşar mənalı vahidlər kimi qruplaşdırılaraq ilkin temalar yaradılmışdır.

4. Temaların nəzərdən keçirilməsi: İlkin temalar üzərində ətraflı müzakirələr aparılmış və onların uyğunluğu və ardıcıllığı qiymətləndirilmişdir. Bu mərhələ tədqiqatın bütün müəllifləri arasında birgə fikir mübadiləsi yolu ilə aparılmış və temalar təkmilləşdirilmişdir.

5. Temaların adlandırılması və təfsiri: Məlumatların dərin təhlili nəticəsində formalaşan əsas və alt-temaların adlandırılması həyata keçirilmiş, onların hər birinin mahiyyəti və məzmunu izah olunmuşdur.

6. Tapıntıların yazıya çevrilməsi və illüstrasiya: Son mərhələdə hər bir tema və alt-tema müsahibə transkriptlərindən seçilmiş konkret iştirakçı sitatları ilə dəstəklənmiş və tematik təhlil nəticələri əsasında tədqiqatın nəticə hissəsi hazırlanmışdır (Creswell, 2009).

Bu mərhələli yanaşma vasitəsilə təhlil prosesi 2025-ci ilin aprel ayının sonlarında uğurla başa çatdırılmışdır. Məlumatların təhlili zamanı fərqli iştirakçılardan əldə olunan ifadələrdəki

ümumi cəhətlər müəyyən edilərək ortaq mənalar altında kodlaşdırılmış, ardınca isə bu kodlar alt-kateqoriyalar və əsas kateqoriyalar ətrafında sistemləşdirilmişdir.

Nəticə etibarilə, tədqiqatın məqsədlərinə uyğun olaraq aparılan tematik təhlil nəticəsində iki əsas analitik kateqoriya formalaşdırılmışdır ki, bunlar da layihə əsaslı araşdırmanın mərkəzi ideyalarını və iştirakçıların yanaşmalarını əhatə edir.

Validlik və Etibarlılıq

Validlik və etibarlılıq anlayışları keyfiyyət tədqiqatlarında, xüsusən də tapıntıların etibarlı olması zamanı çox vacibdir (Denzin & Lincoln, 2008). Bu anlayışlar Gürcüstanda peşə təhsili ilə bağlı bu layihədə müsahibələrin aparılmasında həm validliyi, həm də etibarlılığı artırmaq üçün istifadə olunan strategiyaları təsvir edir.

Məlumatların toplanmasında validliyə nail olmaq üçün tədqiqat yarıstrukturlaşdırılmış müsahibə formatından istifadə edir. Bu yanaşma hər bir iştirakçıya ardıcıl sualların verilməsinə, eyni zamanda fərdi cavabları dərindən araşdırmaq üçün çevikliyə imkan verir. Dearnley (2005) görə, yarıstrukturlaşdırılmış müsahibələr, müsahibələr arasında ardıcıllıq səviyyəsini qoruyarkən zəngin məlumatlara səbəb ola bilər. Müsahibə protokolu mövcud ədəbiyyat əsasında hazırlanıb və layihə əsaslı tədqiqat suallarına uyğunlaşdırılıb və bütün müvafiq mövzuların hər bir müsahib üçün ardıcıl şəkildə həll olunmasını təmin edəcək (Brinkmann, 2013).

Daha sonra isə yarıstrukturlaşdırılmış müsahibə suallarının effektivliyini təmin etmək üçün sahə üzrə təcrübəli mütəxəssisə müraciət edilib. Mütəxəssis sualların məqsədəuyğunluğunu və mötəbərliliyini qiymətləndirərək, onların tədqiqat məqsədlərinə uyğun olub-olmadığını müəyyən edib. Müsbət rəy alındıqdan sonra suallar müsahibələrdə istifadə edilib. Bu yanaşma, sualların aydınlığını və uyğunluğunu artırmağa kömək edir.

Bundan əlavə, müsahibələri keçirməzdən əvvəl layihə əsaslı tədqiqat qrupu kiçik bir qrup şagird ilə müsahibə protokolunu sınaqdan keçirib. Müsahibə protokollarının sınaqdan keçirilməsi, məlumatların düzgün olub-olmadığını və problemləri daha asan aşkar etməyə kömək edir. (Yin, 2018). Pilot müsahibələr nəzərdən keçirilərək və məlumatların toplanması prosesinin bütün müsahibələrdə valid olmasını təmin etmək üçün müsahibə təlimatına lazımi düzəlişlər edilib.

Keyfiyyətli məlumatların təhlilində etibarlılığın təmin edilməsi üçün kodlaşdırma üsullarının sistematik tətbiqi nəzərdə tutulur. Braun və Clarke (2006) tərəfindən dəstəklənən məlumatları şərh etmək üçün tematik təhlildən istifadə edilib. Layihə əsaslı tədqiqat qrupunun hər bir üzvü müstəqil olaraq müsahibə transkriptlərinin bir hissəsini kodlaşdırıb, ardınca ortaya çıxan mövzular üzrə ümumi razılığa nail olmaq üçün qrup müzakirələri aparıb. Bu birgə yanaşma çoxsaylı perspektivlərin nəzərə alınmasını təmin etməklə tapıntıların etibarlılığını gücləndirir (McCormack və digərləri, 2008).

Bundan əlavə, tədqiqat prosesi boyunca təfərrüatlı audit izinin saxlanması etibarlılığın yaradılması üçün çox vacibdir. Linkoln və Quba (1985) görə, audit izi kənar rəyçilərə məlumatların toplanması və təhlili ilə bağlı qərarlar da daxil olmaqla tədqiqat prosesini qiymətləndirməyə imkan verir.

Layihənin etik mülahizələri

Etik tədqiqatların aparılması üçün məlumatlı razılığın alınması vacibdir (Diener & Crandall, 1978). İştirakçılara tədqiqatın məqsədi, prosedurları, potensial risklər və istənilən vaxt geri çəkilmək hüququ haqqında ətraflı məlumat verilib. Razılıq formalarında onların məlumatlarının necə istifadə ediləcəyi və onların şəxsiyyətləri və cavabları ilə bağlı məxfilik təmin edilib. Səs yazıları və transkriptlər iştirakçının məxfiliyini qorumaq üçün təhlildən əvvəl bütün şəxsi identifikatorlar silinməklə və ya anonimləşdirilməklə təhlükəsiz şəkildə saxlanılıb.

Məxfiliyi qorumaq üçün hər hansı potensial identifikasiyaedici məlumat tədqiqat nəticələrindən çıxarılır (Kaiser, 2009). Tədqiqatçılar iştirakçıların öz təcrübələrini rahatlıqla bölüşdükləri təhlükəsiz məkan yaratmağa borcludurlar ki, bu da məxfiliyə açıq şəkildə zəmanət verməklə gücləndirilə bilər (Wiles və digərləri, 2006).

Məlumatların toplanması başa çatdıqdan sonra iştirakçılara tədqiqatın nəticələri haqqında məlumat ala biləcəkləri, məlumatlandırma sessiyası təqdim olunub. Bu təcrübə şəffaflığın etik prinsipinə uyğun gəlir və iştirakçıların öz töhfələrini əhatə edən tədqiqatda payı olması fikrini dəstəkləyir (McLaughlin, 2007).

Bu layihə əsaslı tədqiqatda etik mülahizələr məlumatlı razılığa, məxfiliyə, mədəni həssaslığa və məlumat təhlükəsizliyinə xüsusi diqqət yetirilməklə, tədqiqat etikasında müəyyən edilmiş standartlara əsaslanıb.

IV FƏSİL

Pilot Tətbiqetmə

Bu layihə əsaslı tədqiqat çərçivəsində istifadə olunan ölçmə aləti yarıstrukturlaşdırılmış müsahibə sualları əsas tətbiq mərhələsindən əvvəl pilot şəkildə test edilib. Müsahibə sualları tədqiqatçılar tərəfindən mövcud nəzəriyyələr və elmi ədəbiyyata əsaslanaraq hazırlanıb.

Pilot mərhələ çərçivəsində dörd nəfər iştirakçı ilə ilkin sınaq müsahibələri həyata keçirilib. Bu mərhələ zamanı müsahibə suallarının anlaşıqlılığı, məntiqi axını, məqsədəuyğunluğu və praktik istifadəyə uyğunluğu qiymətləndirilib. Pilot mərhələnin nəticələrinə əsaslanaraq bəzi suallarda kiçik redaktələr aparılmış və yekun müsahibə forması formalaşdırılıb.

Datanın toplanması prosesi həm pilot, həm də əsas tətbiq mərhələsi 2024 - 2025-ci tədris ilinin ikinci yarımilində həyata keçirilib.

Müsahibə sualları məzmun, dil və üslub baxımından mütəxəssislər tərəfindən qiymətləndirilib və uyğunluq baxımından rəy alınıb.

TAPINTILAR

Bu layihə əsaslı tədqiqatın əsas məqsədi Kvemo Kartli bölgəsinə xüsusi diqqət yetirməklə, Gürcüstanda peşə təhsilinə marağın az olmasına səbəb olan amilləri təhlil etməkdir. Bu layihə əsaslı tədqiqat peşə təhsili proqramlarının qavranılmasına və effektivliyinə təsir edən amilləri müəyyən etmək və onların cəlbediciliyini artırmaq, əmək bazarının tələblərinə uyğunlaşmaq üçün müəyyən tövsiyələr vermək məqsədi daşıyır. Əhali arasında məlumatlılığı artırmaqla bu layihə əsaslı tədqiqat Gürcüstanın sosial-iqtisadi inkişafında peşə təhsilinin mühüm rolunu vurğulamağa çalışır.

Layihənin tədqiqat sualı

- Gürcüstanın Kvemo Kartli bölgəsində yuxarı sinif şagirdlərinin peşə təhsilinin əhəmiyyəti barədə fikirləri necədir və bu fikirləri formalaşdıran amillər hansılardır?

Layihə əsaslı tədqiqat 2024–2025-ci tədris ilində Gürcüstanın Kvemo Kartli bölgəsində aparılmışdır. Tədqiqat çərçivəsində bölgədə yerləşən 3 ictimai məktəbin 10, 11 və 12-ci siniflərində təhsil alan şagirdlər iştirak etmişdir. Ümumilikdə, tədqiqatda 15 nəfər yuxarı sinif şagirdi iştirak etmiş və onların demoqrafik göstəriciləri Cədvəl 1-də ətraflı şəkildə təqdim olunmuşdur.

Cədvəl 1. İştirakçıların demoqrafik məlumatları

Kod	Məktəb	Sinif	Cins
R1	Marneuli 7 saylı ictimai məktəb	11-ci	Oğlan
R2	Marneuli 8 saylı ictimai məktəb	11-ci	Oğlan
R3	Marneuli 8 saylı ictimai məktəb	10-cu	Qız
R4	Marneuli 7 saylı ictimai məktəb	12-ci	Qız
R5	Marneuli 8 saylı ictimai məktəb	12-ci	Oğlan
R6	Marneuli 8 saylı ictimai məktəb	12-ci	Qız
R7	Marneuli 8 saylı ictimai məktəb	10-cu	Oğlan
R8	Marneuli 8 saylı ictimai məktəb	11-ci	Oğlan
R9	Marneuli 7 saylı ictimai məktəb	11-ci	Oğlan
R10	Marneuli 7 saylı ictimai məktəb	10-cu	Qız
R11	Marneuli 7 saylı məktəb	11-ci	Qız
R12	Marneuli 8 saylı məktəb	10-cu	Qız
R13	Marneuli 6 saylı məktəb	12-ci	Oğlan
R14	Marneuli 6 saylı məktəb	12-ci	Qız
R15	Marneuli 6 saylı orta məktəb	12-ci	Oğlan

Cədvəl 1-in təhlili göstərir ki, tədqiqatda iştirak edən bütün şagirdlər Kvemo Kartli bölgəsinin Marneuli rayonunda yerləşən dövlət ümumtəhsil məktəblərində oxuyurlar. Respondentlər əsasən 10-cu, 11-ci və 12-ci siniflərdə təhsil alan yuxarı sinif şagirdləridir. Onların siniflər üzrə bölgüsü isə belədir: 10-cu sinifdə 4 nəfər, 11-ci sinifdə 6 nəfər və 12-ci sinifdə 5 nəfər təhsil

alır. Bu bölgü onu deməyə əsas verir ki, sorğuda iştirak edən şagirdlər hazırda gələcəkdə izləyəcəkləri təhsil və peşə yollarını müəyyənləşdirmə mərhələsindədirlər.

Tədqiqatda iştirakçılardan toplanan məlumatlar tematik təhlil üsulundan istifadə edilərək analiz edilib və 3 tema müəyyən edilmişdir:

1: Şagirdlərin peşə təhsili haqqında məlumatı və təsəvvürləri

2: Peşə təhsilinə münasibəti formalaşdıran amillər

3: Peşə təhsilinə marağı artırmaq üçün ehtiyaclar və təkliflər

Birinci tema çərçivəsində şagirdlərin peşə təhsili barədə məlumatlılıq səviyyəsi və bu sahəyə dair ümumi təsəvvürləri araşdırılıb. İkinci tema isə onların peşə təhsilinə münasibətinə təsir edən amilləri və bu sahəni seçməmələrinin əsas səbəblərini əhatə edir. Üçüncü temada isə şagirdlərin fikrincə peşə təhsilinin daha cəlbedici və əlçatan olması üçün hansı addımların atılmalı olduğu məsələlərinə toxunulub. Bu tematik bölünmə şagirdlərin peşə təhsilinə dair bilik, münasibət və ehtiyaclarını mərhələli şəkildə dəyərləndirməyə imkan verir.

Tema 1: Şagirdlərin peşə təhsili haqqında məlumatı və təsəvvürləri

Layihə əsaslı tədqiqatda Kvemo Kartli regionunda yaşayan yuxarı sinif şagirdlərinin peşə təhsili haqqında məlumatı və təsəvvürlərini təsvir edən əsas tema, subtemalar və tezliklər Cədvəl 2 -də təqdim olunur.

Cədvəl 2. Şagirdlərin peşə təhsili haqqında məlumatı və təsəvvürləri

Tema	**Sub- tema**	**Tezliklər**	**Respondentlər**
	Peşə təhsili anlayışı	4	R1,R5,R9,R11

Şagirdlərin peşə təhsili haqqında məlumatı və təsəvvürləri	Tanıdıqları peşə təhsili müəssisələri	9	R1,R2,R6,R7,R8, R9,R10,R13,R15,
	Bildikləri ixtisas və proqramlar	7	R5,R7,R8,R9,R11, R12,R13
	Ali təhsillə müqayisədə baxışları	4	R2,R3,R12,R13.

1.1 Subtema : Peşə təhsili anlayışı

Bu hissədə şagirdlərin peşə təhsili dedikdə nə başa düşdükləri və bu təhsil formasını necə təsəvvür etdikləri araşdırılır.

"Peşə təhsili o yerdir ki, orda uşaqlar seçdikləri peşəni öyrənirlər. Məsələn, kim aşpaz ya da bərbər olmaq istəyirsə, onu öyrənə bilir." (R1).

"Deyirlər ki, ali məktəbə gedə bilməyən uşaqlar üçün peşə məktəbləri yaxşı seçimdir. Məncə, orada da bir sənət öyrənmək olar."(R5).

"Peşə məktəbində qısa vaxtda işə lazım olan şeyləri öyrədirlər. Yəni orada oxuyanlar tez işləyə bilir."(R9).

"Mən çox bilmirəm bu haqda, amma deyirlər ki, kompyuter, dərzi ya da elektrik işi kimi peşələri orada öyrədirlər."(R11).

Bu Layihə əsaslı tədqiqatın tapıntıları göstərir ki, şagirdlər peşə təhsilini əsasən hansısa sənət öyrənmək yeri kimi bilirlər. Amma bu məlumatlar çox vaxt yarımçıqdır və daha çox eşitdiklərinə əsaslanır. Deməli, bu mövzuda onlara daha dolğun və aydın məlumat verilməlidir.

1.2 Subtema : Tanıdıqları peşə təhsili müəssisələri

Bu tədqiqat göstərir ki, Kvemo Kartli bölgəsində yuxarı sinif şagirdlərinin peşə təhsili müəssisələri haqqında məlumatı çox məhduddur və bu məlumatlar əsasən qeyri-rəsmi mənbələrdən əldə olunmuş səthi bilgilərlə məhdudlaşır.

“Dostlarım deyir ki, Marneuli kollecində proqramistlik və aşpazlıq kimi sahələr var. Amma mənim özümün bu barədə çox az məlumatım var, ona görə də ətraflı danışa bilmirəm.”(R2).

“Marneuli İctimai Kollecini tanıyıram. Burada yaşadığım üçün adını çox eşidirəm. Deyirlər, orada müxtəlif peşələr öyrədilir, amma hansı peşələrdir, bilmirəm.”(R1)

“Modus kollecinin adını eşitmişəm. Kompyuter və tibb sahəsində dərslər olurmuş. Amma özüm ora getməmişəm deyə ətraflı bilmirəm.”(R6)

Şagirdlər peşə təhsili müəssisələri ilə əsasən coğrafi yaxınlıq və eşitdikləri məlumatlar sayəsində tanış olurlar. Lakin bu tanışlıq əsaslı deyil, səthidir və şəxsi təcrübəyə əsaslanmır. Bu da göstərir ki, məlumatlandırma daha çox formal və sistemli şəkildə aparılmalıdır.

“Rustavidə və Tbilisidə belə məktəblər var deyirlər. Amma nə adlarını, nə də dərsləri bilmirəm. Sadəcə orada oxuyanlar tez iş tapır, belə eşitmişəm.”(R8)

“Dostlar deyir ki, Marneuli kolleci aşpazlıq və proqramlaşdırma tədris edir. Amma mən özüm bu barədə əmin deyiləm, çox məlumatım yoxdur.”(7)

“Valideynlərim deyir ki, peşə məktəblərində dərzilik, elektrikçilik kimi sahələr öyrədilir. Amma özüm heç maraqlanıb baxmamışam.”(R10)

“Bəzi uşaqlar deyir ki, ora zəif oxuyanlar gedir. Amma məncə, yaxşı müəllim və şərait olsa, hər yerdə təhsil almaq mümkündür.”(R9)

Burada həm ailə təsiri, həm də ictimai stereotiplər özünü göstərir. Bəzi şagirdlər mənfi yanaşmaları qəbul etsələr də, fərdi düşüncə ilə bu stereotiplərə qarşı çıxırlar. Bu, potensial pozitiv dəyişimin mümkünlüyünə işarədir.

"Bizim məktəbdə müəllimlər Marneuli kollecindən danışırlar. Deyirlər, uşaqlar orda həm nəzəri, həm də praktiki dərs alırlar."(R13)

"Adlarını çox eşitmişəm, amma heç birinə baş çəkib baxmamışam. Dəqiq bilmirəm orda nə var."(R15)

Məlumatlılıq səviyyəsi zəifdir və əsasən dolayı yolla əldə olunur. Praktiki təmasın olmaması, yəni şagirdlərin məktəblərə fiziki olaraq yaxınlaşmaması, seçim imkanlarını dumanlı və qeyri-cəlbedici edir.

Kvemo Kartli bölgəsindəki şagirdlərin peşə təhsili müəssisələri barədə məlumatları əsasən eşitdiklərinə, valideyn və dost fikirlərinə əsaslanır. Bu isə onların peşə təhsili ilə bağlı dərin anlayışa malik olmadığını, qərar vermə prosesində isə sabit informasiya bazasının olmadığını göstərir.

1.3 Subtema : Bildikləri ixtisas və proqramlar

Tədqiqat göstərdi ki, şagirdlərin peşə təhsili üzrə ixtisas və proqramlar haqqında məlumatı səthi və məhduddur. Bu bilgilər əsasən eşitdiklərinə əsaslanır və real təcrübəyə söykənmir, bu da qərarvermə prosesini çətinləşdirir.

"Peşə proqramları haqqında çox məlumatım yoxdur, amma eşitmişəm ki, tibb bacısı və müəllimlik kimi sahələr var."(R5).

"Sadəcə İnformasiya Texnologiyaları (İT) üzrə proqram haqqında eşitmişəm. Deyirlər, kompüterlə bağlı dərslər keçirirlər."(R7).

"Bildiyim qədər tibb bacısı və proqramistlik ixtisasları var. Amma başqa hansı sahələr var, onu bilmirəm."(R8).

"Aşpazlıq, dərzilik, kompüter texniki kimi sahələr eşitmişəm. Deyirlər ki, bu peşələr orada öyrədilir."(R9).

Eşidilən ixtisaslar daha çox cəmiyyət arasında məşhur və praktik yönümlü sahələrdir. Bu isə onu göstərir ki, şagirdlər peşə təhsilini daha çox gündəlik iş həyatına yaxın ixtisaslarla əlaqələndirirlər. Lakin bu məlumatlar da yenə qeyri-rəsmi və qeyri-müəyyən xarakter daşıyır.

"Texnologiya və bank işi sahəsində proqramlar haqqında eşitmişəm. Amma necə keçirilir, onu bilmirəm."(11).

"Kompyuter, dərzi, aşpazlıq, elektrik işi kimi proqramlar olduğunu eşitmişəm. Amma nə qədər çəkir, necə tədris olunur – bu barədə məlumatım yoxdur."(R12).

Şagirdlərin məlumatlılığı daha çox "nə var?" sualına cavab verir, amma "necə işləyir?" və "mənə nə qazandıracaq?" suallarına cavab yoxdur. Bu isə onların qərarvermə prosesinə real dəstək vermir. Deməli, yalnız proqram adlarını bilmək kifayət deyil, onların məzmunu, imkanları və tətbiqi sahələri barədə də dolğun məlumat verilməlidir.

"Mən eşitmişəm ki, dərzilik və aşpazlıq üçün kurslar var. Amma özüm hələ maraqlanıb öyrənməmişəm."(R13).

"Tibb bacısı və İT proqramlarını eşitmişəm. Amma nə qədər davam edir və dərslər necə keçirilir, onu bilmirəm."(8).

Bu cavablar göstərir ki, informasiyanın ötürülməsi mövcuddur, amma onun keyfiyyəti və sistemliliyi aşağıdır. Şagirdlərin proqramlar haqqında bilgiləri, qərarvermə və gələcək planlama baxımından yetərli deyil.

1.4 Sub-tema : Ali təhsillə müqayisədə baxışları

Bu bölmədə şagirdlərin peşə təhsili ilə ali təhsili necə dəyərləndirdikləri və bu iki təhsil növü arasında hansı fərqləri gördükləri araşdırılır. Müsahibə iştirakçılarının əksəriyyəti ali təhsili daha üstün, prestijli və gələcəkdə daha yaxşı karyera imkanı verən yol kimi görürlər. Buna baxmayaraq, bəzi şagirdlər peşə təhsilinin də praktik bacarıqlar qazandırmaq baxımından önəmini qeyd edirlər.

"Peşə təhsili qısa vaxtda konkret bir sənət öyrədir. Amma ali təhsil daha dərin və geniş olur, gələcəkdə daha yaxşı yerlərdə işləmək üçün vacibdir."(R2)

Bu fikirdə şagird iki təhsil növünü sadə şəkildə fərqləndirir. O, peşə təhsilini tez işə başlamaq üçün, ali təhsili isə yüksək ixtisaslı olmaq üçün daha uyğun hesab edir.

"Ali təhsil prestijlidir. Universitet oxuyanlar cəmiyyətdə hörmət qazanır. Peşə məktəbinə isə adətən zəif oxuyanlar gedir."(R3)

Şagird burada açıq şəkildə cəmiyyətin baxışını əks etdirir. Sosial status və imic məsələsi onun düşüncəsində mühüm rol oynayır.

"Məncə, hər ikisinin öz yeri var. Ali təhsil nəzəri bilik verir, peşə təhsili isə praktiki bacarıq. Hansısa peşəni tez öyrənmək istəyənlər üçün kollec daha yaxşıdır."(R12)

Bu cavab daha balanslı və realist yanaşmanı nümayiş etdirir. Şagird hər iki təhsil formasının funksiyasını başa düşür və onların məqsədlərinin fərqli olduğunu qəbul edir.

"Ali məktəb oxuyanda daha çox bilik alırsan, amma vaxt da çox gedir. Peşə məktəbi isə qısadır, işləmək istəyənlər üçün daha münasibdir."(13)

Şagird burada ali təhsilin uzunmüddətli və nəzəri, peşə təhsilinin isə praktik və sürətli olduğunu vurğulayır. Seçimlər də məqsədlərə görə dəyişir.

Şagirdlərin cavabları göstərir ki, ali təhsil peşə təhsilinə nisbətən daha çox hörmət və dəyər qazanır, bu isə cəmiyyətin və ailənin təsiri ilə formalaşır. Peşə təhsili isə hələ də "zəif

oxuyanların yolu" kimi dəyərləndirilir, bu da peşə məktəblərinin imic problemi olduğunu göstərir. Bununla yanaşı, bəzi şagirdlər hər iki təhsil formasının öz yerini və funksiyasını başa düşür, bu da fərqli yanaşmaların formalaşdığını göstərir.

Tema 2: Peşə təhsilinə münasibəti formalaşdıran amillər

Layihə əsaslı tədqiqatda Kvemo Kartli regionunda təhsil alan yuxarı sinif şagirdlərinin peşə təhsilinə münasibəti formalaşdıran amillər haqqında fikirləri "Peşə təhsilinə münasibəti formalaşdıran amillər" teması altında təhlil edilmiş və tapıntılar çıxarılmışdır. Əsas tema, subtemalar və tezliklər Cədvəl 3-də təqdim olunur.

Cədvəl 3. Peşə təhsilinə münasibəti formalaşdıran amillər

Tema	Sub- tema	Tezliklər	Respondentlər
Peşə təhsilinə münasibəti formalaşdıran amillər	Ailə təsiri	7	R2,R3,R5,R6,R7, R10,R12
	Cəmiyyətin yanaşması və stereotiplər	6	R1,R2,R4,R9,R11, R13
	Gələcək planlar və karyera gözləntiləri	9	R1,R3,R5,R6,R8, R10,R11,R13,R14
	Məlumat azlığı və qərarsızlıq	9	R3,R6,R7,R8,R9, R11,R12,R14,R15

2.1 Sub-tema : Ailə təsiri

Tədqiqatın nəticələri göstərir ki, Kvemo Kartli bölgəsində şagirdlərin peşə təhsilinə maraq göstərib-göstərməməsində ailənin rolu əhəmiyyətlidir. Valideynlərin təhsil və gələcək barədə gözləntiləri şagirdlərin qərarlarını birbaşa formalaşdırır. Ailələrin əksəriyyəti övladlarının ali təhsil almasını istədiyi üçün peşə təhsili çox vaxt ikinci dərəcəli seçim kimi qəbul edilir. Bu da şagirdlər arasında peşə təhsilinə qarşı tərəddüdlü yanaşmanın əsas səbəblərindən biridir.

"Peşə təhsilinə çox da marağım yoxdur, çünki ailəm istəyir ki, universitet oxuyum. Onlar peşə məktəbinə bir az zəif baxırlar" (R7).

"Ailəmin fikri mənim üçün önəmlidir. Atam həmişə deyir ki, yaxşı oxu, universitetə get. Kollecə getsəm, sanki utanarlar" (R10).

"Əslində, mən texniki işlərlə maraqlanıram, amma ailəm deyir ki, universitetdə oxumaq daha yaxşıdır, ona görə peşə məktəbi haqda danışmıram" (R6).

"Atam deyir ki, kollecə getsəm, guya peşman olaram. Onlar məni həkim kimi görmək istəyirlər" (R12).

Respondentlərin cavabları göstərir ki, ailələrin təhsil haqqında təsəvvürləri çox zaman peşə təhsilini az dəyərli və ya yalnız akademik uğur qazanmayan şagirdlər üçün uyğun seçim kimi qəbul etməyə əsaslanır. Bu isə şagirdlərin peşə təhsili ilə bağlı seçimlərinə məhdudiyyət yaradır və onların potensial maraqlarını kölgədə qoyur.

"Mən bəzən düşünürəm peşə təhsili pis deyil, amma anam deyir ki, universitetə getmək daha yaxşıdır. Ona görə hələ tərəddüd edirəm" (R5).

"Bizdə ailədə hamı ali təhsil alıb. Ona görə peşə məktəbinə getsəm, qəribə baxarlar deyə qorxuram" (R3).

"Valideynlərim deyir ki, oxuyub universitetə getsəm, gələcəyim daha yaxşı olar. Peşə məktəbi mənə maraqlı gəlsə də, onların fikri mənə təsir edir" (R2).

Ailə strukturlarında formalaşmış təhsil prioritetləri, şagirdlərin fərdi maraqlarına deyil, daha çox ictimai qəbul edilən uğur modellərinə əsaslanır. Bu isə həm peşə təhsilinin nüfuzuna, həm də şagirdin azad seçiminə təsir göstərir.

2.2 Subtema : Cəmiyyətin yanaşması və stereotiplər

Bu subtema çərçivəsində Kvemo Kartli bölgəsində peşə təhsilinə qarşı ictimai münasibətin necə formalaşdığı və mövcud stereotiplərin şagirdlərin seçimlərinə necə təsir etdiyi araşdırılıb. Müsahibələr göstərir ki, peşə təhsili çox vaxt cəmiyyətdə mənfi və ikinci dərəcəli bir seçim kimi qəbul olunur. Bu da şagirdlərin bu sahəyə marağını azaldır və qərarvermə prosesinə birbaşa təsir göstərir.

"Cəmiyyət peşə məktəblərini ciddi qəbul etmir. Hamı ali məktəb istəyir. Peşə oxuyanları bir az fərqli baxışla qarşılayırlar."(R1)

"Bəzi uşaqlar utanır deyə peşə məktəbinə getmir. Çünki başqaları onları zəif hesab edir. Amma məncə bu doğru deyil. Hər kəsin yolu başqadır."(R2)

"Çox adam deyir ki, peşə məktəbi yaxşı deyil. Hətta mən də əvvəllər belə fikirləşirdim. Amma indi başa düşürəm ki, peşə bilən adam daha tez pul qazana bilər."(R4)

Yuxarıdakı cavablar göstərir ki, şagirdlərin çoxu peşə təhsilinə dair ictimai fikirlərlə birbaşa qarşılaşıb. Bu stereotiplər əsasən "peşə məktəbi zəiflər üçündür", "ali təhsil daha prestijlidir" düşüncələrinə əsaslanır. Lakin bəzi şagirdlər bu fikirləri tənqid edir və peşə təhsilinin faydalı ola biləcəyini düşünürlər.

"Cəmiyyətdə elə bilirlər ki, peşə məktəblərinə yalnız zəif oxuyan uşaqlar gedir. Amma bu düzgün fikir deyil. Orada da normal təhsil almaq olur."(R9)

"Peşə təhsili adətən o uşaqlar üçündür ki, universitetə girə bilmirlər. İnsanlar belə deyir. Amma mən düşünürəm ki, yaxşı müəllimlər və şərait olsa, hər iki yerdə uğur qazanmaq olar."(R11)

"Məncə, cəmiyyət çox zaman peşə məktəbinə dəyər vermir. Ona görə də uşaqlar ora getməyə çəkinir."(R13)

Şagirdlərin cavablarından aydın olur ki, cəmiyyətin peşə təhsilinə olan yanaşması onların bu sahəyə marağına və qərar vermə prosesinə ciddi təsir göstərir. Əksər hallarda bu yanaşma mənfi və stereotipikdir yəni, peşə təhsili "ikinci seçim", "zəiflərin yolu" kimi görülür. Bununla belə, bəzi şagirdlər artıq bu stereotipləri sorğulamağa başlayır və peşə təhsilinin də dəyərli ola biləcəyini anlayırlar. Bu isə sosial baxışların tədricən dəyişə biləcəyini göstərir.

2.3 Subtema :Gələcək planlar və karyera gözləntiləri

Kvemo Kartli bölgəsində yuxarı sinif şagirdlərinin gələcək planları əsasən ali təhsil almaq və prestijli hesab edilən sahələrdə karyera qurmaq istiqamətində formalaşır. Müsahibələr göstərir ki, şagirdlərin çoxu ali məktəbə qəbul olmaq istəyir və bu məqsədlə hazırlaşır. Peşə təhsilinə maraq isə ya alternativ seçim kimi, ya da çox az hallarda ilkin seçim kimi səslənir.

"Orta məktəbi bitirdikdən sonra gələcəyə dair planım ali məktəbin inşaat sektorunda oxumaqdır."(R1)

"Ali məktəbə qəbul olub, proqramistlik peşəsində oxumaq istəyirəm."(R3)

"Tbilisi Dövlət Universitetinin Tibb fakultəsinə qəbul olmaq istəyirəm. Gələcəkdə yaxşı bir həkim olardım."(R5)

“Əgər universitet alınmasa, yaxşı bir peşə məktəbinə getmək olar. Xüsusilə kompüter və texnologiya sahəsində.”(R6)

“İT və ya proqramlaşdırma sahəsində oxumaq istəyirəm. Əgər imkan olsa, xaricdə təhsil almağı da düşünürəm.”(R8)

“Əslində bu haqda heç nə fikirləşməmişəm. Amma hər hansısa bir peşəyə yiyələnmək istərdim.”(R10)

Müsahibələrdən göründüyü kimi, şagirdlərin əksəriyyəti ali təhsili daha prestijli və uğurlu gələcəyin açarı kimi görür. Bu, həm ictimai təsirlərdən, həm də şəxsi ambisiyalardan qaynaqlanır. Peşə təhsili çox zaman yalnız alternativ yol kimi nəzərdən keçirilir və bu yanaşma da cəmiyyətin ümumi baxışını əks etdirir.

“Gələcəklə bağlı planlarım ali məktəbə daxil olmaq və moda dizayneri yaxud psixologiya ixtisasında oxumaqdır.”(R11)

“Bilmirəm hələ... Bəzən düşünürəm ki, işləyim, ailəyə kömək edim. Universitetə girmək çətin görsənir.”(R13)

“Əvvəlcə peşə təhsilinə daxil olub bəzi bilikləri mənimsəyib sonra ali məktəbdə davam etdirmək istəyirəm.”(R14)

Kvemo Kartlidə şagirdlərin gələcəyə dair baxışları ümumən ali təhsilə yönəlib. Peşə təhsili isə daha çox “ikinci seçim” kimi qəbul olunur. Bu yanaşmanın formalaşmasında həm cəmiyyətin baxışı, həm də ali təhsilin prestijli sayılması əsas rol oynayır. Bununla belə, texnologiya və proqramlaşdırma kimi sahələrdə bəzi şagirdlər peşə təhsilini də potensial fürsət kimi dəyərləndirir. Bu da göstərir ki, düzgün məlumatlandırma və peşə təhsilinin cəlbedici təqdimatı bu sahəyə marağı artıra bilər.

2.4 Subtema : Məlumat azlığı və qərarsızlıq

Kvemo Kartli bölgəsində aparılan müsahibələr göstərir ki, peşə təhsili ilə bağlı qərarvermə prosesində şagirdlərin bir qismi yetərincə məlumatlı deyil və bu da onların seçimlərini qeyri-müəyyən edir. Bu qərarsızlıq həm təhsil forması, həm də peşə sahələri barədə səthi bilgilərin olmasından qaynaqlanır.

"Peşə proqramları haqqında tam məlumatım yoxdur. Yaxınlardan eşitdiyim qədəri – Tibb."(R3)

"Peşə təhsili haqqında məlumatım yoxdur. Amma tanıdığım Marneuli İctimai Kollecidir."(R6)

"Əgər universitet alınmasa, yaxşı bir peşə məktəbinə getmək olar... Amma tam qərar verməmişəm."(R7)

"Tam məlumatım yoxdur deyə konkret fikir bildirə bilmərəm."(R8)

"Ali təhsil istərdim. Dəqiq bilmirəm, düşünürəm, qərarsızam."(R9)

"Mən də peşə məktəbləri haqqında az məlumatlı olduğum üçün tam əmin deyiləm."(R11)

Respondentlərin cavablarında "tam bilmirəm", "eşitmişəm", "əmin deyiləm" kimi ifadələrin təkrarlanması onların peşə təhsili barədə kifayət qədər məlumatlandırılmadığını göstərir. Bu da gələcəklə bağlı qərar verməkdə tərəddüdlərə yol açır. Eyni zamanda bu, peşə təhsili müəssisələrinin regionda informasiya yayımının zəif olduğunu da göstərir.

"Hansı məktəblər var, onu bilmirəm, amma deyirlər ki, Tbilisidə belə məktəblər var."(R12)

"İndi elə də fikrim yoxdur. Amma vaxt gələndə bəlkə baş vuraram."(R14)

"Peşə məktəbləri haqqında tam məlumatım olmadığım üçün dəqiq nəsə deyə bilmirəm."(R15)

Müsahibə nəticələri göstərir ki, Kvemo Kartli bölgəsində bir çox şagirdin peşə təhsili ilə bağlı məlumatı ya ümumidir, ya da ümumiyyətlə mövcud deyil. Bu səbəbdən onların bu sahəyə

marağı ya zəifdir, ya da qərarsızlıq şəklində özünü göstərir. İnformasiya çatışmazlığı yalnız seçimləri məhdudlaşdırmır, həm də potensial imkanların fərqinə varmağı əngəlləyir.

Tema 3: Peşə təhsilinə marağı artırmaq üçün ehtiyaclar və təkliflər

Layihə əsaslı tədqiqat çərçivəsində Kvemo Kartli regionunda təhsil alan yuxarı sinif şagirdlərinin peşə təhsilinə marağını artırmaq üçün vacib hesab etdikləri ehtiyaclar və verdikləri təkliflər "Peşə təhsilinə marağı artırmaq üçün ehtiyaclar və təkliflər" əsas teması altında təhlil edilmiş və müvafiq altmövzular əsasında qruplaşdırılmışdır.

Cədvəl 3. Peşə təhsilinə marağı artırmaq üçün ehtiyaclar və təkliflər

Tema	Sub- tema	Tezliklər	Respondentlər
Peşə təhsilinə marağı artırmaq üçün ehtiyaclar və təkliflər	Maarifləndirmə və təqdimat ehtiyacı	4	R7,R9,R12,R13
	Müasir və maraqlı tədris şəraiti	5	R3,R4,R6,R9,R12
	Yeni və cəlbedici ixtisaslar	5	R1,R5,R7,R8,R14
	Əsas suallara aydın cavab çatışmazlığı	5	R5,R8,R10,11,R15

3.1 Subtema : Maarifləndirmə və təqdimat ehtiyacı

Şagirdlər arasında peşə təhsili ilə bağlı bilik səviyyəsi çox zəifdir. Onların əksəriyyəti bu təhsil formasını yalnız ümumi şəkildə tanıyır və ətrafdan eşitdikləri məlumatlarla yönlənirlər. Bu isə seçimlərində qeyri-müəyyənlik yaradır.

"Əgər müəllimlər gəlib bizə yaxşı başa salsalar, biz də daha yaxşı anlayarıq. Sadəcə biz bilmirik nədir bu məktəblər." (R7)

“Məktəbdə tədbirlər olanda, məcburi gəlirik, amma elələri olur ki, maraqlı danışan qonaq gəlir, onda başa düşürük ki, nədir bu.” (R9)

“Əgər uğurlu olanlar gəlib danışsalar, biz də maraqlanardıq. Bilmək istəyirik ki, orda oxuyub nə olmaq olar.” (R12)

“Müəllimlər bir dəfə də təqdimat keçsə, bəlkə bizim də marağımız oyanar.” (R13)

Cavablar göstərir ki, şagirdlər vizual və real təcrübəyə əsaslanan təqdimatlara ehtiyac duyurlar. Onlar mücərrəd danışıqdan daha çox konkret həyat nümunələri ilə maraqlanır və informasiya boşluğu səbəbindən qərar verə bilmirlər.

3.2 Subtema : Müasir və maraqlı tədris şəraiti

Təhsil müəssisələrinin fiziki infrastrukturu, dərslərin təqdimat üslubu və müəllimlərin yanaşması şagirdlərin marağını formalaşdıran əsas komponentlərdəndir. Şagirdlər quru və formal dərslərdə iştirakdan çəkinir.

“Deyirlər bəzi müəllimlər dərsi elə maraqsız keçir ki, heç dinləmək istəmirik.” (R3)

“Əgər məktəbdə yaxşı avadanlıqlar olsa, məsələn, kompüterlər, mətbəx avadanlığı – uşaqlar özləri də görüb sevir.” (R4)

“Bizim məktəbdə tədbirlər olur, amma çox vaxt sadəcə danışırlar. Göstərsələr, biz də özümüz baxsaq, bəlkə marağımız artar.” (R6)

“Dərslər çox maraqsız keçir. Amma kompüter dərslərində işləyəndə sevinirəm.” (R9)

"Müəllim uşağa necə yanaşırsa, maraq da elə olur. Əgər müəllim dərsi xoş keçirirsə, mən də motivasiyalı oluram." (R12)

Şagirdlər üçün dərsin forması məzmun qədər önəmlidir. Onların motivasiyası vizual və praktik elementlərlə artır. Müasir təhsil metodlarının tətbiqi və şəraitin cazibədar olması bu marağı dəstəkləyir.

3.3 Subtema : Yeni və cəlbedici ixtisaslar

Ənənəvi ixtisaslar bəzi şagirdlər üçün artıq cazibəsini itirib. Onlar daha çox texnologiya yönümlü və gələcəyə adaptasiya olunan sahələrə maraq göstərirlər.

"Əgər hüquq və ya başqa sahələr də olsa, bəlkə daha çox adam gedərdi." (R1)

"Süni intellekt, oyun dizaynı və ya beynəlxalq ticarət olsa, daha maraqlı olardı." (R5)

"Peşə məktəbində niyə yalnız aşpazlıq ya da bərbərlik olmalıdır? İT sahəsi, dizayn və başqa peşələr də olsa maraqlı olar." (R7)

"Tibb bacısı, müəllimlik kimi peşələr çox tanınır, amma daha fərqli sahələr olsa daha yaxşı olar." (R8)

"Bank işi, kompüter texnologiyaları maraqlı gəlir. Elə proqramlar olsa gedərdim." (R14)

Şagirdlərin seçimi gələcəyin bazar tələblərinə və şəxsi maraqlarına uyğunlaşma istəyindən irəli gəlir. Onlar stereotipləşmiş ixtisaslarla məhdudlaşmaq istəmirlər.

3.4 Subtema : Əsas suallara aydın cavab çatışmazlığı

Peşə təhsili ilə bağlı texniki detalların (qəbul, diplom, iş imkanları və s.) çatdırılmaması şagirdlərin qərarsızlığına səbəb olur.

"Mən bilmək istəyirəm ki, qəbul necə olur, neçə il oxuyurlar və nə sənəd verilir." (R5)

"Oxuyub da işləyə bilməyəcəksənsə, onda niyə gedəsən?" (R8)

“Qəbul nə vaxt olur, imtahanla olur ya yox, pulludurmu – bunları bilmədən necə qərar verim?” (R10)

“Diplom verirlərmi, hər kəs girə bilərmi, bu barədə heç məlumatımız yoxdur.” (R11)

“Peşə təhsili ilə bağlı o qədər sualım var ki, heç kimə soruşacaq yer tapmıram.”(R15)

Cavablar göstərir ki, şagirdlərdə etibarlı və sistemli informasiya çatışmır. Bu, təhsil seçiminə birbaşa təsir göstərir.

V FƏSİL

NƏTİCƏ VƏ TÖVSİYƏLƏR

Layihə əsaslı tədqiqat Gürcüstanın Kvemo Kartli bölgəsindəki ictimai məktəblərdə təhsil alan yuxarı sinif şagirdlərinin peşə təhsili haqqında biliklərini, bu sahəyə münasibətlərini və seçimlərini müəyyən etməyə yönəlmişdir. Nəticələr göstərdi ki, respondentlərin əksəriyyəti peşə təhsili barədə məhdud məlumatlara malikdir və bu məlumatların əsas mənbəyi məktəb daxilində deyil, şəxsi müşahidələr və ya təsadüfi sosial çevrədən gəlir. Bu tapıntı YUNESKO (2016) və OECD (2010) kimi qurumların sənədlərində vurğulanan "peşə təhsili haqqında sistemli maarifləndirmənin" əhəmiyyətini bir daha təsdiqləyir.

Tədqiqat nəticələri, həmçinin, Kvemo Kartli bölgəsində peşə təhsilinə marağın zəif olmasının bir sıra sosial və struktur səbəblərlə əlaqəli olduğunu göstərdi. Şagirdlərin əksəriyyəti peşə təhsilini yalnız “daha zəif” şagirdlər üçün nəzərdə tutulmuş yol kimi qəbul etdiklərini bildirdilər. Bu yanaşma Banduranın Sosial Öyrənmə Nəzəriyyəsinə uyğun şəkildə, ailə və icma təsirlərinin şagird seçimlərinə güclü təsir etdiyini göstərir. Çünki valideynlər və icmalar tərəfindən peşə təhsili hələ də ikinci dərəcəli bir yol kimi qiymətləndirilir (Chkhenkeli, 2020; Makasarashvili və b., 2022).

Respondentlərin böyük bir hissəsi yerli peşə məktəblərində təklif olunan ixtisasların müasir əmək bazarının tələblərinə uyğun olmadığına dair ümumi inama malikdir. Bu nəticə Təhsilin Uyğunlaşdırılması Nəzəriyyəsinin əsas müddəaları ilə səsləşir yəni təhsil əmək bazarının real ehtiyacları ilə uyğun olmadıqda, həmin təhsil növünə olan tələb və inam azalır (Rigolini və b., 2022; Giguashvili və Makasarashvili, 2023).

Şagirdlərin cavabları həmçinin göstərdi ki, peşə təhsilinə marağın artırılması üçün müasir ixtisasların təqdim olunması, infrastrukturun təkmilləşdirilməsi, maraqlı və texnologiyaya əsaslanan tədris metodlarının tətbiqi vacibdir. Bu yanaşma Amartya Sen-in Qabiliyyət Yanaşması ilə uyğun gəlir, fərdlərin seçimləri yalnız iqtisadi deyil, sosial və şəxsi inkişaf imkanları baxımından da dəyərləndirilir. Əgər peşə təhsili şagirdlərə yalnız iş imkanı deyil, eyni zamanda sosial status, şəxsi inkişaf və cəmiyyətə töhfə imkanları da vəd etməzsə, ona maraq göstərilməyəcək (Sen, 1999; Gigiberia, 2018).

Bundan əlavə, tədqiqat nəticələri göstərdi ki, bölgədə peşə təhsilinə dair məlumat çatışmazlığı, bu sahədə ictimai stereotiplərin güclü olması və gənclərin gələcək imkanlara dair qeyri-müəyyənliyi, ümumilikdə peşə təhsili sisteminin effektiv fəaliyyətini zəiflədir. Bu isə İnsan Kapitalı Nəzəriyyəsinin işığında qiymətləndirdikdə, fərdlərin bu təhsil növünə investisiya qoymaqdan çəkinməsinə gətirib çıxarır (OECD, 2010; Dünya Bankı, 2022).

Beləliklə, aparılan tədqiqat bir daha göstərdi ki, peşə təhsilinin yalnız texniki deyil, eyni zamanda sosial, mədəni və iqtisadi kontekstini nəzərə alaraq strateji yanaşmalara ehtiyac var. Kvemo Kartli kimi regionlarda bu təhsil növünün uğurlu inkişafı üçün mövcud sistemin ciddi islahatlara və ictimai baxışın dəyişməsinə ehtiyac var.

Tövsiyələr

Kvemo Kartli bölgəsində aparılan layihə əsaslı tədqiqatın nəticələrinə əsasən, peşə təhsilinə marağın artırılması və bu sahədə şagirdlərin məlumatlı qərar verməlrinə yardımçı olmaq məqsədilə aşağıdakı istiqamətlər üzrə tövsiyələr irəli sürülür:

1. Şagirdlər arasında peşə təhsili ilə bağlı məlumatlılığı artırmaq üçün məktəblərdə sistemli və məqsədyönlü maarifləndirmə tədbirləri təşkil olunmalıdır. Bu məqsədlə peşə təhsili müəssisələrinin nümayəndələrinin və uğurlu məzunların iştirakı ilə informasiya sessiyaları, peşə yarmarkaları və interaktiv təqdimatlar keçirilməli, şagirdlərə real təcrübə nümunələri əsasında istiqamət verilməlidir.

2. Peşə təhsil müəssisələrinin tədris infrastrukturunun müasirləşdirilməsi təmin olunmalıdır. Laboratoriyalar, texniki baza, praktiki məşğələlər üçün avadanlıqlar və İKT vasitələri ilə təchizat artırılmalı, dərs prosesinin vizual və praktiki komponentləri gücləndirilməlidir. Müəllimlərin bu istiqamətdə peşəkar inkişafı üçün davamlı təlimlər təşkil olunmalıdır.

3. Şagirdlərin qərar vermə prosesini asanlaşdırmaq üçün peşə təhsili haqqında ətraflı və strukturlaşdırılmış məlumat mənbələri yaradılmalıdır. Qəbul qaydaları, təhsil müddəti, maliyyələşmə imkanları, təqaüdlər, məzunların işlə təmin olunma statistikası və diplomların hüquqi tanınması barədə məlumatlar şagirdlərin və valideynlərin anlayacağı dildə təqdim olunmalı, həm onlayn, həm də məktəblərdə çap materialları vasitəsilə əlçatan edilməlidir.

4. Peşə təhsilinə qarşı mövcud mənfi ictimai stereotiplərin dəyişdirilməsi üçün genişmiqyaslı ictimai kampaniyalar həyata keçirilməlidir. Bu sahənin cəmiyyət tərəfindən daha obyektiv və müsbət qarşılanması üçün sosial media platformalarında, televiziyada və yerli tədbirlərdə maarifləndirici çarxlar, uğur hekayələri və ekspert rəyləri paylaşılmalıdır. Dövlət qurumları, bələdiyyələr və QHT-lər bu təşəbbüslərdə birgə iştirak etməlidirlər.

Bu tövsiyələrin mərhələli və ardıcıl şəkildə həyata keçirilməsi nəticəsində peşə təhsilinə marağın artması, bu sahəyə olan ictimai baxışın dəyişməsi və gənclərin daha məqsədyönlü və

məlumatlı şəkildə təhsil seçimləri etməsi təmin edilə bilər. Nəticədə, regionda əmək bazarının real tələblərinə cavab verən ixtisaslı və hazırlıqlı kadr potensialı formalaşacaq.

Gələcək tədqiqatlar üçün təkliflər

Bu layihə əsaslı tədqiqat Kvemo Kartli bölgəsində yuxarı sinif şagirdlərinin peşə təhsili ilə bağlı düşüncələrini və bu fikirləri formalaşdıran sosial amilləri təhlil etməklə əhəmiyyətli nəticələr ortaya çıxarmışdır. Lakin mövzunun daha dərin və çoxşaxəli şəkildə öyrənilməsi üçün gələcək tədqiqatlarda aşağıdakı istiqamətlərə diqqət yetirilməsi tövsiyə olunur:

1. Valideynlərin peşə təhsili ilə bağlı mövqeyi və təsir gücü ayrıca tədqiqat obyektinə çevrilməlidir. Şagirdlərin qərarvermə prosesində ailə amilinin güclü təsiri müşahidə olunduğundan, valideynlərin peşə təhsili barədə məlumatlılığı, gözləntiləri və sosial status baxışları müstəqil şəkildə öyrənilməlidir.

2. Kvemo Kartli bölgəsində fəaliyyət göstərən peşə təhsili müəssisələrinin real vəziyyəti – infrastruktur, proqramların keyfiyyəti və məzunların işlə təmin olunması səviyyəsi ayrıca tədqiq edilməlidir. Bu sahədə aparılacaq tədqiqatlar təkliflərin gerçəkliklə nə dərəcədə uzlaşdığını göstərməyə kömək edəcək.

3. Peşə təhsili üzrə təhsil alan və ya məzun olmuş gənclərin uğur hekayələri və təcrübələri öyrənilməli və müqayisəli təhlillər aparılmalıdır. Bu yanaşma həm gənclərin motivasiyasını artırmaq, həm də siyasət formalaşdırıcılar üçün real məlumat bazası yaratmaq baxımından faydalı olacaq.

4. Peşə təhsili ilə ali təhsilin qarşılaşdırıldığı sosial baxışlar və bu yanaşmanın regionlar üzrə fərqləri dərin şəkildə araşdırılmalıdır. Xüsusilə azərbaycandilli icmalarda peşə təhsilinə münasibətin mədəni və tarixi kökləri də tədqiq edilməlidir.

5. Tədqiqatın əhatə dairəsi genişləndirilməli və azərbaycanlıların yaşadığı digər bölgələrdə məsələn, Qardabani, Dmanisi və Bolnisi rayonlarında da analoji keyfiyyət əsaslı tədqiqatlar aparılmalıdır. Bu, ümumrespublika səviyyəsində azərbaycandilli şagirdlərin peşə təhsilinə münasibətini daha geniş miqyasda anlamağa şərait yaradacaq.

6. Peşə təhsilinin əmək bazarı ilə əlaqəsinin və işəgötürənlərin gözləntilərinin araşdırıldığı kəmiyyət əsaslı tədqiqatlar da aparılmalıdır. Bu, peşə təhsili proqramlarının aktual tələblərə nə qədər cavab verdiyini ölçmək üçün zəruridir.

Bu istiqamətlər üzrə gələcək tədqiqatların aparılması, peşə təhsilinin daha məqsədyönlü planlaşdırılmasına, gənclərin real ehtiyaclarına cavab verən proqramların hazırlanmasına və bu sahədə qərarların daha əsaslı şəkildə verilməsinə töhfə verəcəkdir.

VI FƏSİL

SON MƏHSUL

Seminarın məqsədi

Bu layihə əsaslı tədqiqat Gürcüstanda, xüsusilə də etnik və regional baxımdan çoxmədəniyyətli olan Kvemo Kartli bölgəsində peşə təhsili sahəsində mövcud vəziyyəti qiymətləndirmək, bu sahədəki problemləri müəyyənləşdirmək və maarifləndirici fəaliyyətlər vasitəsilə gənclərin məlumatlılıq səviyyəsini artırmaq məqsədi daşıyırdı. Məqsəd yalnız şagirdlərə mövcud peşə təhsili imkanlarını tanıtmaq deyil, eyni zamanda onların gələcək təhsil və karyera planlaşdırmasında daha informasiyalı qərar vermələrinə şərait yaratmaq idi. Seminar vasitəsilə şagirdlər peşə təhsilinin əhəmiyyəti, üstünlükləri, real həyat nümunələri və təhsil almaq üçün mövcud kolleclər haqqında ətraflı məlumat əldə etdilər.

Hazırlıq və planlaşdırma mərhələsi

Layihənin həyata keçirilməsindən öncə aşağıdakı hazırlıq işləri görüldü:

- Seminarları keçirmək üçün əvvəlcə Kvemo Kartli bölgəsindəki 3 məktəb seçildi.
- Hər məktəblə əlaqə yaradıldı, seminarın tarixi və formatı razılaşdırıldı.
- Şagirdlərin seminardan əvvəl bu sahə haqqında nə bildiklərini, seminar sonunda isə nə qədər məlumat qazandıqlarını yoxlamaq üçün iki mərhələli test (pretest və protest) hazırlandı.
- Seminar materialları təqdimatlar, videoçarxlar, peşə məktəbləri haqqında məlumatlar və real həyatdan uğur nümunələri sadə, vizual və maraqlı formada hazırlandı.
- Həmçinin sual-cavab və qrup işləri kimi aktiv fəaliyyətlər planlaşdırıldı ki, şagirdlər yalnız dinləyici yox, həm də iştirakçı olsunlar.

Seminar müddəti 60-90 dəqiqə arası olaraq planlaşdırıldı.

Seminarın keçirilməsi və məkanı

Seminarlar Kvemo Kartli regionunun üç müxtəlif ümumtəhsil məktəbində həyata keçirildi. Hər seminarda 10, 11 və 12-ci siniflərdən olan ümumilikdə 60 nəfər şagird iştirak etdi. Məkan olaraq məktəblərin akt zalları və sinif otaqları istifadə olundu. Seminarlar hər bir məktəbdə təxminən 1,5 saat davam etdi.

Seminarın məzmunu və fəaliyyətlər

Seminar aşağıdakı əsas mərhələləri və fəaliyyətləri əhatə etmişdir:

- Pretest – Seminardan əvvəl şagirdlərə 5 suallıq sadə test təqdim olundu. Məqsəd onların mövzu ilə bağlı ilkin biliklərini ölçmək idi.
- Təqdimat – Peşə təhsilinin nə olduğu, Gürcüstanda fəaliyyət göstərən kolleclər, qəbul qaydaları, təhsil müddəti, təqaüd imkanları haqqında geniş məlumat verildi.
- İnteraktiv müzakirə – "Universitet yoxsa kollec?", "Bacarıqla iş tapmaq mümkündürmü?", "Peşə sahiblərinin dəyəri nədir?" sualları üzərində açıq söhbətlər aparıldı.
- Motivasiya və real hekayələr – Peşə təhsili alaraq uğur qazanmış gənclərin hekayələri və videotəqdimatlar şagirdlərə göstərildi. Bu onların özlərinə inamını artırdı.
- Protest – Seminardan sonra eyni test yenidən keçirildi. Məqsəd seminarın şagirdlərin bilik və baxışlarında nə qədər dəyişiklik yaratdığını yoxlamaq idi.

Nəticələr və qiymətləndirmə

Seminarların sonunda aparılan protest nəticələri göstərdi ki, iştirakçıların 85%-dən çoxu peşə təhsili haqqında daha dolğun və aydın anlayışa sahib olmuşdur. İştirakçılar arasında peşə təhsilinə maraq və pozitiv münasibət artmışdır. Şagirdlərin əksəriyyəti ilk dəfə olaraq bu sahədə konkret ixtisas və kolleclərlə tanış olmuşdur. Əvvəllər bu sahəyə maraq göstərməyən bir çox şagird seminar sonunda bu təhsil formasını daha ciddi düşündüklərini qeyd etdi. Xüsusilə real hekayələr və videolar onların fikrini dəyişdirməyə kömək etdi. Müzakirələr zamanı verilən suallar və aktivlik seminarın həm maraqlı, həm də faydalı keçdiyini göstərdi

Refleksiya

Seminarlar həm iştirakçılar, həm də təşkilatçılar üçün öyrədici və maarifləndirici təcrübə oldu. Kvemo Kartli bölgəsində yaşayan məktəblilərin peşə təhsili haqqında kifayət qədər məlumatlı olmadıqları müşahidə olundu. Bu səbəbdən gələcəkdə bu tip tədbirlərin daha geniş miqyasda ,daha çox məktəbdə, daha çox şagirdi əhatə etməsi tövsiyə olunur.

3
4
5
6
7

BLENGACIA

ƏDƏBİYYAT

Abuselidze, G., & Zoidze, G. (2023). Economic analysis of factors associated with education and employment. CEUR Workshop Proceedings, 1-10.

Babbi, Ö. (2022). The practice of social research. Teass Press.

Bardak, U. (2020). Policies for human capital development: Georgia. An ETF Torino process assessment. European Training Foundation (ETF). Retrieved from https://eric.ed.gov/?id=ED607362

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using Thematic Analysis in Psychology. Qualitative Research in Psychology, 3(2), 77–101.

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. Qualitative Research in Psychology, 3(2), 77-101. https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa

Brinkmann, S. (2013). Qualitative interviewing. Oxford University Press.

Becker, G. S. (1964). Human capital: A theoretical and empirical analysis, with special reference to education. University of Chicago Press.

Bandura, A. (1977). Social learning theory. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

Cahyaningrum, Y. Y., & Wagiran, D. (2019). Development of vocational high school based on regional potential. Journal of Physics: Conference Series, 1234(1), 012345.

Chkhenkeli, M. (2020). The Ceremony of Handing Over the National Award of Vocational Education in Georgia Has Already Become a Tradition. Available: https://mes.gov.ge/content.php?lang=geo&id=10734

Chkhenkeli, M. (2022). The Ministry Is Actively Working in the Direction of Improving the Quality of Vocational Education and Bringing It Even Closer to the European

Educational Space. Available: https://imedinews.ge/ge/sazogadoeba/272824/mikheil-chkhenkeli-saministro-aqtiurad-mushaobs-propesiuli-ganatlebis-khariskhis-gaumjobesebisa-da-evropul-saganmanatleblo-sivrtsestan-misi-kidev-upro-daakhloebis-mimartulebit

Creswell, J. W. (2018). Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni. (4. Baskı). M. Bütün ve S. B. Demir (Çev.). Siyasal Kitapevi: Ankara.

Dearnley, C. (2005). A reflection on the use of semi-structured interviews. Nurse Researcher, 13(1), 19-28.

Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. (2008). Introduction: The discipline and practice of qualitative research. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds), The Sage handbook of qualitative research, 1-32. Sage Publications Ltd.

Diener, E., & Crandall, R. (1978). Ethics in social and behavioral research. University of Chicago Press.

Dortch, C. (2013). Career and technical education (CTE): A primer. In Career and Technical Education: Elements and Considerations for Vocational Education Policy (pp. 1-21). Congressional Research Service.

European External Action Service [EEAS]. (2022). EU launches nine new projects with EUR 7 million budget to support vocational education and the labour market in Georgia. Retrieved from https://www.eeas.europa.eu

European Training Foundation. (2020). Vocational education and training in Georgia: Current state and recommendations for the future. Retrieved from https://www.etf.europa.eu

European Union External Action Service. (2023). EU-supported vocational skills week launched in Georgia.

European Union. (2021). EU continues to develop skills in Georgia. Retrieved from https://eu4georgia.eu/eu-continues-to-develop-skills-in-georgia/

European Union. (2022). Inadequate Georgian language skills as a barrier to employment for ethnic minorities in Kvemo Kartli. Retrieved from https://eu4georgia.eu

Fereday, J., & Muir-Cochrane, E. (2006). Demonstrating Rigor Using Thematic Analysis. International Journal of Qualitative Methods, 5(1), 80–92.

Fereday, J., & Muir-Cochrane, E. (2006). Demonstrating rigor using thematic analysis: A hybrid approach of inductive and deductive coding and theme development. International Journal of Qualitative Methods, 5(1), 80-92. https://doi.org/10.1177/160940690600500107

Gigiberia, I. (2018). The Role and Importance of Vocational Education in the Development of Economy and Business, St. Andrews Georgian University, Tbilisi.

Giguashvili, G., & Makasarashvili, T. (2022). Georgian labor market challenges in the context of the COVID-19 pandemic. Scientific Collection «InterConf+», 12(105), 37–44. https://doi.org/10.51582/interconf.19-20.04.2022.003

Giguashvili, G., Makasarashvili, T., & Khorguashvili, T. (2022). Aspects of sustainable economic development in post-pandemic Georgia. ISJ Theoretical & Applied Science, 02(106), 573-580. https://dx.doi.org/10.15863/TAS.2022.02.106.60

Horvitz, B. S., Mitchell, R. L. G., Garcia, L. R., & Singleton, C. D. (2020). Vocational and technical learning. In M. J. Spector, D. Ifenthaler, D. Gibson, & D. A. Griffin (Eds.), Handbook of research in educational communications and technology: Learning design: Fifth edition (pp. 239-254). Springer.

Indaryani, E., Muchtar, H., & Musnir, D. N. (2020). The application of performance appraisal on learning the benefits and advantages of test competencies to vocation high school

beauty programs. In Proceedings of the International Conference on Industrial Engineering and Operations Management (pp. 1054-1060).

Ismayati, E. (2018). The design of collaborative learning for teaching physics in vocational secondary school. IOP Conference Series: Materials Science and Engineering, 302(1), 012038.

Kaiser, M. (2009). Protecting participant confidentiality in qualitative research. Qualitative Research Journal, 9(2), 10-20.

Kakutia, A. (2017). Stigma towards vocational education in Georgia. Tbilisi: Georgian National University.

Kakutia, T. (2017). The Role of the Local Labor Market in the Planning and Development of Professional Education, Ilia State University.

Kakutia, T. (2017). The Role of the Local Labor Market in the Planning and Development of Professional Education, Ilia State University.

Kapanadze, N. (2020). Vocational Education and Employment in Georgia: Challenges and Opportunities. Georgian Journal of Education Policy and Development.

Khurniawan, A. W., Sailah, I., & Muljono, P. (2021). The collaborative strategy of total quality management and school governance to improving effectiveness of vocational school-based enterprise. Journal of Educational and Social Research, 11(1), 165-175.

Kitiashvili, A., Abashidze, T., & Zhvania, I. (2016). Access and barriers to education: Attitudes and perceptions of ethnic minorities living in Georgia. Problems of Education in the 21st Century, 72, 53-64. https://www.scientiasocialis.lt/pec/node/1022

Quram, P. (2023) Problems and challenges of professional education in modern Georgia. Tbilisi : Georgia Technical University.

Lezhava, D. (2024). Higher education policy and practice: What hinders the development of a knowledge-based economy in Georgia? TalTech Journal of European Studies, 2024.

Li, Q. (2011). A study on the inquiry-based instruction model for art design course of higher vocational schools. Advanced Materials Research, 219-220, 1816-1819.

Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). Naturalistic inquiry. Sage Publications.

Makasarashvili, T., Giguashvili, G., & Orjonikidze, N. (2022). Development directions of the innovative startup ecosystem in post-pandemic Georgia. European Science Review, 7-8, 54-57. https://doi.org/10.29013/ESR-21-7.8-54-57

Mamukashvili, K. (2023). Barriers to the access to higher and vocational education for the youth from non-dominant ethnic groups in Georgia. Development and Engagement Platform.

McCormack, B., et al. (2008). Reliability and validity in qualitative research. Journal of Advanced Nursing, 62(1), 30-38. .

McLaughlin, M. (2007). The importance of transparency in research ethics. Ethics in Research, 45(2), 122-133.

Ministry of Education and Science of Georgia [MES]. (2022). Vocational education annual report (2020-2021). Retrieved from https://mes.gov.ge

Ministry of Education and Science of Georgia. (2023). 2022 Monitoring Report of the 2022-2024 Action Plan of the Unified National Strategy of Education and Science for 2022-2030. Retrieved from https://mes.gov.ge/content.php?id=7755&lang=eng

Ministry of Education and Science of Georgia. (2024). Construction of educational institutions throughout Georgia.

Ministry of Education and Science of Georgia. (2024). Vocational Education and Training Strategy 2024–2030.

Muthusamy, G. (2020). Factors influencing the decline in interest toward vocational education in developing countries: A case study. International Journal of Educational Development, 72, 1-12.

National Center for Educational Quality Enhancement. (2020). Recognition of Non-Formal Education. Available: https://eqe.ge/en/page/static/873/araformaluri-ganatlebis-aghiareba

National Statistics Office of Georgia. (2023). Indicators of vocational education institutions.

National Statistics Office of Georgia. (2023). Indicators of vocational education institutions. Retrieved from https://www.geostat.ge/media/60619/INDICATORS-OF-VOCATIONAL-EDUCATION-INSTITUTIONS---2023.pdf

National Statistics Office of Georgia. (2023). Indicators of vocational education institutions (2022 year). Retrieved from https://www.geostat.ge/media/51686/INDICATORS-OF-VOCATIONAL-EDUCATION-INSTITUTIONS---2022.pdf

OECD (2010). Learning for Jobs. Organisation for Economic Co-operation and Development. Retrieved from https://www.oecd.org/en/publications/2010/08/learning-for-jobs_g1g103ea.html

Parliament of Georgia. (2018). Law of Georgia on Vocational Education.

Policy and Management Consulting Group (PMCG). (2022). Vocational education in Georgia (2017-2021): Economic outlook and indicators. https://research.pmcg-i.com/periodic_show/406/Issue-135%3A-Vocational-Education-in-Georgia-%282017-2021%29

Rigolini, I., Yener, A. L., & others. (2022). Georgia - Human Capital Review (English). World Bank Group. Retrieved from http://documents.worldbank.org/curated/en/099435008172221325/P1735300c417d2026096d50dd8d8218cd90

Shahbazov, A. (2016). Qualitative research design in social sciences. Baku: Azerbaijan University Press.

Sielke, C. C. (2011). A reversal of fortune: Georgia legislative update 1992-2012. Journal of Education Finance, 37(4), 331-346.

Sen, A. (1999). Development as freedom. Oxford University Press.

The Ministry of Education and Science of Georgia. (2013). The Strategy of Vocational Education (2013-2020). Available: https://mes.gov.ge/uploads/300.pdf

The Ministry of Education and Science of Georgia. (2020). The Unified Strategy on Education and Science, (2017-2021) Implementation Report of the 2019 Vocational Education Action Plan. Available: https://mes.gov.ge/content.php?id=8806&lang=geo

The Ministry of Education and Science of Georgia. (2021). Unified National Strategy of Education and Science of Georgia 2022-2032, (The draft version). Available: https://mes.gov.ge/content.php?lang=geo&id=12711

The Ministry of Sustainable Development and Agriculture of Georgia. (2017). The Agriculture of Georgia Annual Report, 2017, Tbilisi.

UNESCO (2016). Strategy for Technical and Vocational Education and Training (TVET) 2016-2021. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. Retrieved from https://unesdoc.unesco.org/ark%3A/48223/pf0000245239

United Nations Development Programme. (2020). Socio-economic status of vocational education in Georgia. Retrieved from https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ge/UNDP_GE_ED_VET_reserach_-socio-economic-status_2020_eng.pdf?utm_source=

United Nations Development Programme. (2023). Labor Market Study to Identify the Most In-Demand Vocations in Georgia. Retrieved from

https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2023-04/undp-georgia-vet-labor-market-research-in-demand-vacations-eng.pdf?utm_source=

Vision 2030 - Development Strategy of Georgia. (2022). Retrieved from https://www.gov.ge/wp-content/uploads/2022/11/khedva-2030-saqarthvelos-ganvitharebis-strategia-1.pdf

Wagiran, Pardjono, & Cahyaningrum, Y. Y. (2020). Needs analysis of regional potential-based vocational high school development. International Journal of Innovation, Creativity and Change, 11(2), 342-355.

Wiles, R., et al. (2006). Ethics and research with young people. Research Ethics Review, 2(3), 128-137.

Yin, R. K. (2018). Case study research and applications: Design and methods (6th ed.). Sage Publications.

Yoto. (2016). Vocational education development strategy to improve quality of human resources in dealing with ASEAN Economic Community. AIP Conference Proceedings, 1727(1), 020051.

Young, M. (2008). Bringing knowledge back in: From social constructivism to social realism in the sociology of education. Routledge.

Zhang, Y., & Li, S. (2021). Strengthening vocational education: Bridging the gap between education and industry. Journal of Vocational Education & Training, 73(2), 203-221.

Əlavə A: Etik sözləşmə forumu

Əlaqə telefon: **E-mail:**

ADA Universiteti Təhsilin idarəolunması ixtisası

Biz – Aygün Göyüşova, Liaman Bayramova və Nurida Valieva ADA Universitetinin "Təhsilin təşkili və idarə olunması" proqramının magistr ikinci kurs tələbələriyik. Hal-hazırda "Gürcüstanın Kvemo Kartli Bölgəsində Peşə Təhsilinin Təkmilləşdirilməsi: Problemlər və Həll Yolları" mövzusunda layihə əsaslı tədqiqat işi aparırıq. Bu müsahibənin məqsədi Kvemo Kartli bölgəsindəki yuxarı sinif şagirdlərin peşə təhsili haqqında fikirlərini, məlumatları və bu sahəyə olan münasibətlərini öyrənməkdir. Sizin bu sahədə fikirləriniz və anlayışınız bir tədqiqatçı olaraq bizim üçün dəyərlidir. Müsahibə zamanı sizə suallar verəcəyik və siz hər hansı suala cavab verə və ya verməyə bilərsiniz. Müsahibə təxminən 20-25 dəqiqə olacaq və müsahibə zamanı səs/ videoyazısı qeydə alınacaq, sonra isə kağız üzərinə köçürüləcək. Eyni zamanda kiçik yazılı (not olaraq) qeydlər də aparılacaq. Suallar 3 hissədən ibarət olacaq: giriş, əsas və son.

Məlumat toplandıqdan sonra iştirakçıların adları təxəllüslərlə əvəz olunub, iştirakçı kimliyi/şəxsiyyəti maskalanacaq. Təhlil olunan məlumatlar layihə əsaslı tədqiqat işimizə daxil ediləcək. Məlumat iştirakçılarla paylaşılacaq.

Bu layihə əsaslı tədqiqat işində iştirak tamamilə könüllüdür və sizə hər hansı bir risk yaratmır. İştirakınızı təsdiqləmək üçün bu etik sözləşmə formasını imzalamalı, həmçinin könüllü iştirakınızı şifahi şəkildə təsdiqləməlisiniz. Sizə yalnız rahatlıqla bölüşdüyünüz məlumatı paylaşmağınız tövsiyə olunur və məxfiliyiniz təxəllüslərdən istifadə etməklə qorunacaq. İstənilən vaxt tədqiqatdan geri çəkilməyi və layihədə iştirak etməməyi seçə bilərsiniz.

Mən, ________________________________, bu layihə əsaslı tədqiqat işində iştirakımı təsdiqləyirəm.

İmza________________________________

Mən, ________________________________, layihə əsaslı tədqiqat üçün səs yazımın qeydə alınmasına icazə verirəm.

İmza________________________________

Əlavə B: **Müsahibə protokolu**

Universitet: ADA Universiteti Təhsilin Təşkili və İdarə olunması ixtisası

Müsahibəçinin ad və soyadı :

Müsahibin (müsahiblərin) ad və soyadı :

Müsahibə forması: Üzbəüz

Tarix və saat:

İlk öncə iştirakınız üçün təşəkkür edirik, verdiyiniz məlumatlar tam məxfi olacaq. Sual-cavab zamanı nəsə narahatlıq hiss etsəniz, istənilən vaxt müsahibəni dayandıra bilərik. Müsahibə zamanı əlavə daha da aydınlaşdırıcı suallar da verilə bilər. Transkriplərdən qeydlər hazırlandıqdan sonra yox ediləcək. Yuxrıda da qeyd etdiyimiz kimi müsahibəmiz təxminən 20-25 dəqiqə olacaq.

Məktəbin adı: __________________________

Sinif səviyyəsi: __________________________

Giriş

1. **Özünüzü təqdim edə / tanıda bilərsiniz? Hansı məktəbdə və neçənci sinifdə oxuyursunuz?**

Cavab:

____

____

2. **Hal- hazirkı təhsilinizdə sizi gələcəyə hazırlayan hansı dərslərlə, fəaliyyətlərlə maraqlanırsınız?**

Cavab:

____

____

3. **Məktəbi bitirdikdən sonra nə etməyi düşünürsünüz?**

Cavab:

____

____

Əsas

4. **Sizcə peşə təhsili nədir və hansı peşə təhsili müəssisəsini tanıyırsınız?**

Cavab:

---

5. **Bildiyiniz hər hansı bir peşə təhsili proqramını nümunə göstərə bilərsiniz?**

Cavab:

---

6. **Ali təhsillə peşə təhsilini necə müqayisə edərdiniz?**

Cavab:

---

7. **Bölgənizdə şagirdlərin peşə təhsili almaq və ya ondan yayınmaq qərarlarına hansı amillər təsir edir? (məsələn, ailə gözləntiləri, karyera perspektivləri, cəmiyyətin münasibəti)**

Cavab:

---

8. **Peşə təhsili məktəblərinə baş vurmağı düşünürsünüzmü?**

Cavab:

____

____

Son

9. **Peşə təhsili haqqında hansı məlumatları öyrənmək istərdiniz?**

Cavab:

____

____

10. **Sizcə, Kvemo Kartli bölgəsində peşə təhsilini şagirdlər üçün daha cəlbedici etmək üçün nə etmək olar?**

Cavab:

____

____

Əlavə qeydlər:

Əlavə C: Müsahibə-müşahidə vərəqi

1. **İştirakçı haqqında məlumat**

Ad, soyad: ____________________________

Yaş: ________________

Cins: _______________

Oxuduğu məktəb: ______________________________________

Sinif: ________________

2. **Fiziki mühit**

Müsahibənin keçirildiyi yer: ______________________

Müsahibənin vaxtı: ______________________________

Müsahibə şəraiti (sakitlik, rahatlıq, təsir edə bilən xarici faktorlar):

____

____

3. **Müsahibə dinamikası**

Müsahibəyə maraq və aktivlik dərəcəsi: _______________________________________

Cavabların açıqlığı və detallılığı: ____

Bilmədiyi suallar olduqda reaksiyası: ____

4. **Əsas mövzular və müşahidələr**

Peşə təhsili haqqında ilkin fikirləri:

____

____

Peşə təhsili və ali təhsil arasındakı fərqlər haqqında düşüncələri:

____

____

Kvemo Kartli bölgəsində peşə təhsilinin məşhur olmamasının səbəbləri haqqında fikirləri:

____

____

Təklifləri:

____

____

5. Ümumi təəssürat

Müsahibin göz kontaktı və bədən dili istifadəsinin analizi:

____

____

Müsahibin dürüst və səmimi olub-olmadığı hiss edilirdi?

____

____

Təcrübənin uğur və ya çatışmazlıqları:

____

____

Əvvəlki müsahibələrlə müqayisədə yeni məqamlar (varsa):

____

____

Əlavə qeydlər:

Abbas Abbasov

Kimə: Aygun Goyushova + 3

Ça 28.01.2025 15:44 Daha çoxuna baxın

Əziz Aygün xanım,

Capstone layihənizlə bağlı rəsmi şəkildə mənd
almaq üçün xatırlatma etdiyiniz üçün təşəkkür
Bütün komandanızla birlikdə görüşüb sizinlə ş
bölüşdüyüm rəyin aşağıda şərhlər şəklində qıs
icmalını qeyd edirəm. Eyni zamanda elmi rəhb
Rza müəllimi də bu emaila əlavə edirəm. Bir də
müraciət etdiyiniz üçün təşəkkürlər!

Araşdırma aləti ilə bağlı rəy

Müsahibə protokolu ilə tanışlıqdan və capston
layihəsinin komandası ilə qısa müzakirədən so
aşağıdakı düzəlişlərin edilməsini təklif edirəm:

1) Etik razılaşma formasında bəndlərlə qey
etdiyiniz hissəni "tik" (checkmark) tipli b
çevirməyiniz yaxşı olar. Bu yolla iştirakçı
müsahibəyə razılaşırsa, amma səs yazıs
qeydə alınmasını istəmirsə, düzgün bənd
etməklə razılığını bildirə bilər.
2) Müsahibə suallarını Giriş, Əsas və Yekur
olmaqla üç hissədə təşkil etməyiniz və h
hissəyə aid 2-3 sual formalaşdırmağınız
məsləhət görürəm.

bilərsiniz. Bu yolla müsahiblərin peşə təl
haqqında düzgün təəssürata malik olub-
olmadığını müəyyən edə bilərsiniz.

4) Çox ümumi suallarla başlayıb daha spes
suallara doğru gedin. Məsələn, birinci ol
soruşa bilərsiniz: "Regionumuzda mövcu
peşə təhsili proqramları haqqında nə bili
> "Bu proqramları ənənəvi ali təhsil proq
ilə necə müqayisə edərdiniz?" --> "Sizcə,
təhsili proqramlarının ənənəvi ali təhsil
proqramları ilə müqayisədə hansı üstün
çatışmazlıqları var?" - bu sual zənciri vas
daha müfəssəl data toplaya bilərsiniz.

5) Yaxşı olar ki, əvvəldə peşə təhsili ilə bağ
təsəvvürləri yoxlayarkən, iştirakçılardan
təhsili proqramlarının adını öyrənib onla
daha detallı suallar verəsiniz. Bu yolla h
iştirakçıların daha çox proqramlarda nəy
verdiklərini və ya nəyi yadda saxladıqları
bilərsiniz.

İstərsəniz, müsahibə protokolunda dəyişikliklə
etdikdən sonra yenilənmiş versiyanı mənimlə b

AM

Arzu Mammadova ...

Kimə: Nurida Valieva; Liaman Bairamova + 2

Ç 23.04.2025 15:35 Daha çoxuna baxın

Müsahibə sualları (16.03.20...
DOCX - 21 KB

Əziz tələbələr,

“Gürcüstanının Kvemo Kartli bölgəsində Peşə Təhsilinin Təkmilləşdirilməsi: Problemlər və Həll Yolları” adlı tədqiqat işinin dil və üslub baxımından düzgünlüyünü yoxlamaq üçün tərəfimə ünvanladığınız məktubu cavablandırıram. Layihə çalışmanızda bir neçə məhfumun Azərbaycan dilinə uyğunlaşdırılması və bir neçə sualda üslubən müəyyən dəyişikliklər edilməsi məqsədə uyğundur. Müsahibə protokolunun üzərində uyğun məsləhətlər qeyd edilmişdir. Dəyişikliyin edildiyi müsahibə protokolu tərəfinizə göndərilmişdir.

Hörmətlə,

Arzu Mammadova
Director, EAPP
Languages, Culture and Arts at the College of Humanities and Sciences

signature_2563776602

signature_3597014325 Ahmadbey Aghaoghlu str. 61 Baku, Azerbaijan, AZ1008
signature_3704822017 (+994 12) 437 3235 ext. 114
signature_2540169475 (+994 12) 437 3236
signature_3018420550 amammadova@ada.edu.az
signature_2731449225 www.ada.edu.az

Əlaqə məlumatları:

agoyushova18633@ada.edu.az

lbairamova19446@ada.edu.az

nvalieva18726@ada.edu.az

Hər hansı sualınız olduğu təqdirdə əlaqə saxlaya bilərsiniz.